

T.C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
Tarım Reformu Genel M¼d¼rl¼Đ¼

KIRSAL KALKINMA YATIRIM PROGRAMI 2026 BAŞVURU DÖNEMİ

Tebliğ No: 2026/9

UYGULAMA ESASLARI

Bakanlık bu Program için tahsis edilen b¼t¼cenin tamamını kullandırmama, Tebliğ kapsamında belirtilen her bir yatırım alanına uygun g¼rd¼Đ¼ tutarda destek sağlama ya da hiğ destek sağlamama ve bu uygulama esaslarında değişiklik yapma hakkını saklı tutar.

Değişiklik Tarihi: 29/6/2026

İÇİNDEKİLER TABLOSU

BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
GENEL HUSUSLAR.....	6
1. DAYANAK.....	6
1.1. DAYANAK.....	6
2. BAŞVURU SAHİPLERİ VE FAYDALANICILAR.....	6
2.1. BAŞVURU SAHİPLERİ VE FAYDALANICILARIN SORUMLULUKLARI	6
3. YATIRIM YERİ	6
3.1. YATIRIM YERİNE İLİŞKİN GENEL HUSUSLAR	6
4. YATIRIM KONULARI HAKKINDA HUSUSLAR	8
4.1. YATIRIM KONULARI HAKKINDA GENEL HUSUSLAR	8
5. GİDER KALEMLERİ.....	9
5.1. HİBE DESTEĞİ VERİLEN GİDER KALEMLERİ	9
5.1.1. İnşaat İşleri Alım Giderleri	10
5.1.2. Makine, Ekipman ve Malzeme Alım Giderleri.....	10
5.2. AYNİ KATKILAR	11
6. BAŞVURU AŞAMASI.....	11
6.1. BAŞVURU ZAMANI.....	11
6.2. BAŞVURULACAK ADRES	11
6.3. BAŞVURU ŞEKLİ	11
6.4. BAŞVURU NUMARASI	11
7. BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	13
7.1. BAŞVURULARIN İNCELENMESİ.....	13
7.2. DEĞERLENDİRME SONUÇLARININ AÇIKLANMASI.....	13
8. SATIN ALMA VE HİBE SÖZLEŞMESİ	14
8.1. SATIN ALMA	14
8.2. HİBE SÖZLEŞMESİ	14
8.3. HİBE SÖZLEŞMESİ AŞAMASINDA SUNULMASI GEREKEN BELGELER	15
8.4. HİBENİN NİHAİ TUTARI	16
8.5. HİBE SÖZLEŞMELERİNDE TEMİNAT ALINMASI	16
8.6. HİBE SÖZLEŞMESİNİN FESHİ	16
9. PROJE UYGULAMA AŞAMASI.....	16
9.1. İLERLEME RAPORLARI	17
10. PROJEDE YAPILACAK DEĞİŞİKLİKLER	17
10.1. HİBE SÖZLEŞMESİ İMZALANMADAN ÖNCE YAPILABİLECEK DEĞİŞİKLİKLER.....	17

10.2. İL MÜDÜRLÜĞÜ ONAYINA TABİ DEĞİŞİKLİKLER.....	18
10.3. HİBE SÖZLEŞMESİ İMZALANDIKTAN SONRA YAPILABİLECEK GENEL MÜDÜRLÜK ONAYINA TABİ DEĞİŞİKLİKLER.....	18
10.4. SERMAYE PAY ORANI VE İSİM DEĞİŞİKLİĞİ	19
10.5. DEĞİŞİKLİK PROSEDÜRÜ	19
10.5.1. İnşaat İşleri Pozlarındaki Değişikliklerle İlgili Talepler.....	20
10.6. DEĞİŞİKLİK SÜRECİNDE TEKLİF ALMA KURALLARI	20
11. YATIRIMIN TAMAMLANMASI	21
11.1. NİHAİ RAPOR	21
12. ÖDEMELER	22
12.1. ÖDEME ÖNCESİ YERİNDE KONTROLLER	22
12.2. ÖDEME YAPILMASI	23
13. DENETİM VE İZLEME	25
13.1. PROJE UYGULAMALARININ DENETİMİ VE İZLENMESİ.....	25
İKİNCİ BÖLÜM	26
YATIRIM KONULARI	26
14. YATIRIM KONULARI HAKKINDA HUSUSLAR	26
14.1. TARIMSAL ÜRÜNLERİN İŞLENMESİ, PAKETLENMESİ VE DEPOLANMASINA YÖNELİK YATIRIMLAR	26
14.1.1. Bitkisel Ürünlere Yönelik Yatırımlar	26
14.1.2. Hayvansal Ürünlere Yönelik Yatırımlar	27
14.1.2.1. Kırmızı Et ve Kanatlı Eti Parçalama ile Mamul Madde Üretimine Yönelik Yatırımlar	28
14.1.2.2. Su Ürünlerinin İşlenmesi, Paketlenmesi ve Depolanmasına Yönelik Yatırımlar	28
14.1.2.3. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanların Derileri İle Küçükbaş Hayvanların Yapağlarının İşlenmesine Yönelik Yatırımlar	28
14.1.2.4. Süt ve Süt Ürünlerine Yönelik Yatırımlar	28
14.1.2.4.1. Süt ve süt ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik yatırımlar.....	28
14.1.2.4.2. Süt toplama merkezleri	28
14.1.2.5. Arı Ürünlerinin İşlenmesine Yönelik Yatırımlar	29
14.1.3. Çelik Silo Konusuna Yönelik Yatırımlar.....	29
14.1.4. Soğuk Hava Deposu Konusuna Yönelik Yatırımlar	29
14.2. TARIMSAL ÜRETİME YÖNELİK YATIRIMLAR.....	30
14.2.1. Kapalı Ortamda Bitkisel Üretime Yönelik Yatırımlar	30
14.2.2. Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar	32

14.2.2.1. Süt hayvanı (sığır/manda) yetiştiriciliği.....	33
14.2.2.2. Büyükbaş besi yetiştiriciliği.....	38
14.2.3. Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar	41
14.2.4. Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar.....	44
14.2.5. Kültür Mantarı Üretimine Yönelik Yatırımlar.....	44
14.2.6. Büyükbaş Ve Küçükbaş Hayvan Kesimhanelerine Yönelik Yatırımlar.....	45
14.2.7. Kanatlı Hayvan Kesimhanelerine Yönelik Yatırımlar.....	45
14.2.8. Yağmur Hasadı İçin Jeomembran Gölet Yapımına Yönelik Yatırımlar	45
14.2.8.1. Tarımsal Üretime Yönelik Yatırımlara İlişkin Özel Hususlar	45
14.3. SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİNE YÖNELİK YATIRIMLAR	46
14.4. HAYVANSAL VE BİTKİSEL ORJİNLI GÜBRE İŞLENMESİ, PAKETLENMESİ VE DEPOLANMASINA YÖNELİK YATIRIMLAR.....	47
14.4.1. Hayvansal Orijinli Gübre	47
14.4.2. Bitkisel Orijinli Gübre	48
14.5. TARIMSAL AMAÇLI ÖRGÜTLER İÇİN ORTAK MAKİNE PARKI YATIRIMLARI 48	
14.6. ARI YETİŞTİRİCİLİĞİNE YÖNELİK YATIRIMLAR.....	48
14.7. BİLİŞİM SİSTEMLERİNE YÖNELİK YATIRIMLAR (AKILLI TARIM UYGULAMALARI) genel hususlar	49
14.7.1. Tarımda Dijitalleşme, Veri Yönetimi, Sensör Ve Nesnelerin İnterneti (Iot) Tabanlı Akıllı Tarım Uygulamalarına Yönelik Yatırımlar	49
14.7.2. Yapay Zekâ Tabanlı Karar Destek Sistemleri Ve Üretim İzleme Teknolojilerine Yönelik Yatırımlar	49
14.7.3. Tarımda Robotik Kullanımı, Otomasyon Ve Görüntü İşleme Sistemlerinin Kullanımına Yönelik Yatırımlar	49
14.7.4. Diğer Tarımsal Bilişim Sistemlerinin Kullanımına Yönelik Yatırımlar.....	49
14.8. İPEK BÖCEĞİ YETİŞTİRİCİLİĞİNE YÖNELİK YATIRIMLAR.....	49
14.9. YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI KULLANIMINA YÖNELİK YATIRIMLAR.....	50

Not: İçindekiler menüsünde CTRL tuşuna basılı tutarak listeden gitmek istediğiniz konuya tıklamanız gerekmektedir. CTRL Tuşu kullanmadan listede gezinmek istemeniz halinde Dosya>Seçenekler>Gelişmiş sekmesinden "Köprü izlemek için CTRL+Tıklama kullan" seçeneği kapalı olmalıdır.

Tebliğde yer alan tanımlar ve hükümlere bu uygulama esaslarında ayrıca yer verilmemiştir.

2026 başvuru dönemi için Resmî Gazete’de yayımlanan Tebliğe ek olarak www.tarimorman.gov.tr adresinde yayımlanan uygulama rehberi, Genel Müdürlük talimatları, duyurular ve sıkça sorulan sorular da dikkate alınmalıdır.

Bu uygulama esaslarında geçen “Tebliğ” ibaresi Kırsal Kalkınma Yatırım Programı Çerçevesinde Yapılacak Desteklemeler Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2026/9)’i ifade etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HUSUSLAR

1. DAYANAK

1.1. DAYANAK

a) Bu uygulama esasları; 18/4/2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanununun 19 uncu maddesi ile 31/12/2025 tarihli ve 10802 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yürürlüğe konulan Kırsal Kalkınma Desteklerine İlişkin Karar hükümlerine dayanılarak hazırlanan ve 3/4/2026 tarihli ve 33213 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Kırsal Kalkınma Yatırım Programı Çerçevesinde Yapılacak Desteklemeler Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2026/9)’in 44 üncü maddesi gereğince hazırlanmıştır.

b) Bu uygulama esasları, Tebliğde belirtilen genel uygulama usul esaslarını belirler. Tebliğde ve uygulama rehberinde yer almayan hususlarda ulusal mevzuat hükümleri ile Genel Müdürlüğün görüş ve talimatları geçerlidir.

2. BAŞVURU SAHİPLERİ VE FAYDALANICILAR

2.1. BAŞVURU SAHİPLERİ VE FAYDALANICILARIN SORUMLULUKLARI

a) Başvuru sahipleri, Tebliğ ve uygulama rehberinde belirtilen usul ve esaslar doğrultusunda hibe başvurusunda bulunurlar.

b) Başvuru sahibi/Faydalanıcı, Tebliğ ve uygulama rehberinde belirtilen ve sorumlu olduğu tüm belgeleri başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklemekle ve hibe sözleşmesi aşamasında il müdürlüğüne sunmakla yükümlüdür.

c) Başvuru aşamasında başvuru sahibi avan proje sunabilir. Ancak, hibe sözleşmesi aşamasında onaylanmış tatbikat projesinin sunulması zorunludur. İnşai faaliyet içermeyen ve yalnızca tesis ile doğrudan ilişkili/bağılantılı olmayan makine ekipman alımlarında ise makine ekipman yerleşim planı sunulabilir.

ç) Başvuru sahibi/Faydalanıcı tarafından oluşturulacak hibeye esas proje tutarında oluşabilecek yanımlar ve sapmalardan kendisi sorumludur.

d) Başvuru sahibi/Faydalanıcı, uygulama rehberinde yer alan taahhütnameleri veri giriş sistemine yüklemeli ve hibe sözleşmesi aşamasında ise taahhütnameleri il müdürlüğüne sunmalıdır.

e) Başvuru sahipleri sözleşme imzalanmadan önce yatırımlarına başlayamazlar. Başvuru sahipleri uygun harcamalar kapsamında yapacakları alımlarda, Tebliğ ve uygulama rehberinde belirtilen hususlar çerçevesinde hareket etmelidir.

f) Başvuru sahibi eğitimli genç faydalanıcı ise diploma/mezun belgesinin aslının ya da üniversite tarafından onaylanmış örneğinin il müdürlüğüne sunulması gerekmektedir.

3. YATIRIM YERİ

3.1. YATIRIM YERİNE İLİŞKİN GENEL HUSUSLAR

a) Yatırım yerinin kırsal alan tanımında yer alan kriterlerden herhangi birini karşılaması halinde yatırım yeri uygun olarak değerlendirilir.

b) Eğer yatırım sit alanları, milli parklar, tabiat parkları, özel çevre koruma bölgesi gibi korunan bir alanda yapılacak ise ilgili mevzuata göre izin belgeleri alınmış ve başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmiş olmalıdır.

c) Tarım arazileri üzerinde yapılacak tüm yatırım niteliklerinde ve tüm yatırım konularındaki başvurular için 5403 sayılı Kanun ve alt mevzuatı kapsamında izin alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, yatırım yeri ile ilgili 5403 sayılı Kanun kapsamında izin alındığına dair yazının başvuru aşamasında il müdürlüklerinin ilgili şube müdürlüğünden temin edilerek veri giriş sistemine yüklenmesi, yatırım ile ilgili izin alınmamış ise izin sürecinin tamamlanarak başvuru yapılması gerekmektedir. Yatırım yeri izinlendirmeye tabi değil ise izin gerektirmediğine dair il müdürlüğünden alınan yazının başvuru aşamasında veri giriş sistemine

yüklenmesi gerekmektedir. Ancak tapu kaydında arsa, konut, ticaret, sanayi vb. gibi hiçbir tarımsal vasıf içermeyen imarlı parseller üzerinde yapılacak yatırımlarda 5403 sayılı Kanun kapsamında izin belgesi veya muaf olduğuna dair belge alınması zorunlu değildir. Ayrıca, tarım arazisi üzerinde kurulu sabit bir tesis ile doğrudan ilişkili/bağılantılı olmayan ve tarım arazisinin doğal yapısını bozmayan makine ekipman alımlarında da 5403 sayılı Kanun kapsamında izin belgesi veya muaf olduğuna dair belge alınması zorunlu değildir. Bu durumda faydalanıcı uygulama rehberinde örneği bulunan taahhütnameyi başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklemelidir. Ayrıca kültür mantarı üretimine yönelik yatırımlar ve çelik silo konusuna yönelik yatırımlar için başvuru yapılması halinde ise başvuru sahibinin 5403 sayılı Kanun kapsamında izin belgesi almak için il müdürlüğüne vermiş oldukları kayda girmiş dilekçenin bir nüshasını başvuru aşamasında sunmaları gerekir. Ancak hibe sözleşmesi aşamasında izin belgesinin sunulmaması halinde hibe sözleşmesi imzalanmaz ve başvuru sahibi Bakanlıktan hiçbir hak talebinde bulunamaz.

ç) Yatırım, 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu, 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu veya 26/1/1939 tarihli ve 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun kapsamında kalan arazilerde yapılacak ise yatırımın izinlendirmeye tabi olması durumunda izin yazısının, izinlendirmeye tabi olmaması durumunda izin gerektirmediğine dair yazının başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmesi gerekmektedir.

d) Yatırım yerinin yukarıda bahsi geçen mevzuatlar çerçevesinde izinlendirme kapsamında olup olmadığına dair karar; arazi niteliği, arazi bilgileri ve tapu kayıt hareketleri sorgulanarak İl Müdürlükleri tarafından verilecektir.

e) Tüm başvurularda; yatırım yeri organize sanayi bölgesi, tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi veya ihtisas küçük sanayi sitesinde ise tesisin, uygulanacak yatırım konusu ile uyumlu olduğunu gösteren belgenin yukarıda belirtilen yatırım yerleriyle ilgili idareden alınması gerekir. Yatırım yerleri yukarıda belirtilen yerler dışında ise yapının kullanma amacının yatırım konusu ile uyumlu olduğunun tespitinde İşletme Kayıt/Onay/Tescil Belgesi, Kapasite Raporu vb. ilgili mevzuatı gereği alınması gereken belgeler dikkate alınır.

f) Yatırım yeri; organize sanayi bölgesi, tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi ya da ihtisas küçük sanayi sitesinde yer alıyorsa ve tahsisli ise tapu takyidat belgesinin, tapu idaresi yerine yukarıda anılan idarelerden alınmış olması yeterlidir.

g) Yatırım yeri kiralık ise;

1. Kiralama süresinin başvuru süresi içerisinde başlamak üzere en az 7 (yedi) yılı kapsamaması gerekir.

2. Hibe sözleşmesi imzalanması aşamasında noter onaylı kira sözleşmesi il müdürlüğüne ibraz edilmelidir.

3. Kira sözleşmesi yerine tahsis/kullanma izni/irtifak hakkı belgesi bulunması halinde bu belgeler ilgili kurum ve kuruluşun bağlı oldukları mevzuata göre alınır.

4. İnşai faaliyet içeren projelerde nihai raporda ödeme talep dosyası ekinde tapu üzerine işlenecek “başkasına ait olan bir arazideki inşaat üzerinde malik olma yetkisi veren” üst hakkı şerhi şartı aranır.

5. Başvuru sahibi adına, ilgili kurumlardan, mevzuatlarında aranılan şartların yerine getirilmesi halinde tahsis/irtifakın iptal edilmeyeceğine yönelik olarak alınacak resmi yazı üst hakkı şerhi için taahhütname yerine kullanılabilir. Resmi kurum ve kuruluşlardan alınan tahsis/irtifak süresi boyunca tahsis/irtifakın iptal edilmeyeceğine dair taahhütname ve/veya resmi yazılarda ayrıca noter tasdiki aranmaz.

6. Aynı parselin birden fazla kişi tarafından kiralanması suretiyle başvuru yapılması halinde; kiralanın alan sunulan yatırım projesi için yeterli olmalıdır.

ğ) Yatırım yeri hisseli ise; hissedarlardan birisinin başvuruda bulunması halinde diğer hissedarların faydalanıcıya muvafakat verdiklerini, sahibi oldukları arsa üzerinde inşaat yapılmasına razıları olduğunu ve tesis faaliyete geçtikten sonra en az 7 (yedi) yıl süreyle tesisin

faaliyetine engel olabilecek ölçüde başka bir tesis kurmayacaklarını beyan ettikleri taahhütnamenin başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmesi, noter onaylı taahhütnamenin ise hibe sözleşmesi aşamasında sunulması gerekmektedir.

4. YATIRIM KONULARI HAKKINDA HUSUSLAR

4.1. YATIRIM KONULARI HAKKINDA GENEL HUSUSLAR

a) Yatırım konularına ilişkin hibe desteği kapsamında değerlendirilecek kapasiteler uygulama rehberinde verilen tabloda belirtilmiştir.

b) Proje uygulaması ile ilgili mevzuatı gereği alınması gerekli belgeler, denetim işleri ve uygulamalarda yapılması zorunlu olan tüm işlemlerin yerine getirilmesinden faydalanıcılar sorumludur. Bu hususta;

1. İlgili mevzuatı gereği alınması gereken belgeler hibe sözleşmesi ekinde; sistem kullanım anlaşması, ÇED raporu, çevre izin lisansı veya çevre izin belgesi, süt sağım ünitesi için deney raporu, elektrik enerjisi üretilecekse elektrik sistem kullanım anlaşması ve işletmenin faaliyete geçmesinden sonra alınabilecek diğer tüm belgeler nihai rapor ekinde sunulmak zorundadır. Ancak, faydalanıcının, ilgili mevzuatı gereği alınması gereken belgeleri ilgili kurumdan kaynaklanan sebeplerle hibe sözleşmesi aşamasında sunamaması ve bu durumu belgelendirmesi halinde, faydalanıcıya, il müdürlüğünün uygun görüşü ile söz konusu belgeleri temin ederek hibe sözleşmesi imzalaması için 20 (yirmi) iş günü ek süre verilir. Mücbir sebepler hariç olmak üzere verilen ek süre içinde faydalanıcının ilgili mevzuatı gereği alınması gerekli belgeleri alamaması halinde hibe sözleşmesi imzalanmaz.

2. Hibe sözleşmesi öncesi, faydalanıcının satın alma işleri ile ilgili yüklenici/tedarikçilerden kaynaklanan sorunlar nedeniyle satın alma işlemlerinin gerçekleştirilmesi için ek süre talep etmesi halinde, il müdürlüklerince yapılacak inceleme sonucu durumu uygun mütalaa edilenler için projelerin bu Tebliğde belirtilen son tamamlanma tarihlerini geçmemeleri şartı ile hibe sözleşmesi imzalaması süresine ek olarak 20 (yirmi) iş günü süre verilir. Mücbir sebepler hariç olmak üzere verilen ek süre içinde satın alma esaslarına uygun işlem gerçekleştirilemez ise hibe sözleşmesi imzalanmaz.

3. Faydalanıcının, ilgili mevzuatı gereği alınması gerekli belgeler ile satın alma işlerinin her ikisi için de ek süre talep etmesi halinde verilecek ek süre 30 (otuz) iş gününü geçemez.

4. İlgili mevzuatı gereği alınması gereken belgeler ile satın alma işleri kapsamında ek süre verilmesi durumunda ek süre verilen belgeler dışındaki hibe sözleşmesi aşamasında teslim edilmesi gereken tüm belgelerin il müdürlüğüne teslim edilmiş olması gerekir.

5. Yatırım konusu ve niteliğine bağlı olarak faydalanıcı tarafından ilgili mevzuatı gereği alınması gereken tüm belgelerin kontrolü il proje değerlendirme komisyonu ve il proje yürütme birimi tarafından yapılır.

c) Yatırım konuları özelinde belirtilen kapasiteler dışında projelendirilen başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

ç) Canlı materyal alımı hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

d) Projede yer alan gider kalemleri için başvuruda belirtilen tutarların referans fiyatın üzerinde olması projenin/başvurunun reddedilmesini gerektirmez; böyle bir durumun varlığı halinde bu gider kalemleri için il müdürlüğü tarafından revizyona gidilerek referans fiyatlar üzerinden hibe sözleşmesi imzalanır.

e) Kendi yürür makineler için tarımsal amaçlı örgütler tarafından yapılacak başvurularda;

1. Projenin bir parçası olması,
2. Projedeki zorunluluğunun belirtilmesi,
3. Tarımsal amaçlı örgütün faaliyet alanında kullanılması,
4. Tarımsal amaçlı örgüt üye sayısının en az 500 olması (Kooperatiflerde ise en az 200 ortağı bulunması),

5. Üretim kapasitesinin gerektirmesi ve kapasitesi ile uyumlu olması halinde frigorifik araç ile üretim konusuyla alakalı taşımada kullanılmak üzere pikap ve taşıma römorku alımı uygulama rehberinde belirtilen referans fiyatlar gözetilerek hibe desteği kapsamında değerlendirilir. Bu başvurularda;

i. İl proje değerlendirme komisyonu tarafından; sunulan proje kapsamında alınacak aracın kooperatif faaliyetlerine uygun olmadığı, kapasitesinin veya teknik özelliklerinin gereklilikten fazla olduğu kanaatine varılırsa proje reddedilir. Bu nedenle başvuru sahibinin/faydalanıcının faaliyet alanı, kapasite ve gereksinim gibi özellikleri gözeterek proje sunması esastır.

ii. İl proje yürütme birimi; il proje değerlendirme komisyonunun projeyi kabulünden sonra araçla ilgili teknik özellikleri ve gereksinimleri kontrol etmekle yükümlüdür. Uyumsuzluk tespit edilmesi durumunda projede revizyona gidilerek işlemlere devam edilir.

iii. İl referans fiyat komisyonu; proje kapsamında alınacak araç için faydalanıcının talep ettiği hibeye esas tutarın uygunluğunun kontrol edilmesinden (aracın teknik özellikleri göz önünde bulundurularak) sorumludur. Faydalanıcının talep ettiği tutarın söz konusu araç için fazla olduğunun tespit edilmesi durumunda projede revizyona gidilerek yeni bir hibeye esas tutar belirlenir ve bu tutar üzerinden hibe sözleşmesi imzalanır.

iv. Alınacak aracın fiyatının, teknik özellikleri nedeniyle uygulama rehberinde belirtilen referans fiyatın üzerinde olması durumunda referans fiyatı aşan miktar faydalanıcı tarafından aynı katkı olarak karşılanır.

v. Faydalanıcı, kendi yürür makineye dair ilgili mevzuatı gereği alınması gereken belgelerin tamamlanması sonrasında ödeme talebinde bulunabilir. Ödeme talebinin uygunluğunun kontrolü ve kabulünden il proje yürütme birimi sorumludur. Bu kapsamda il proje yürütme birimi gerek duyması halinde faydalanıcıdan ek bilgi ve belge talep edebilir. Faydalanıcı, bu bilgi ve belgeleri il müdürlüğüne sunmakla yükümlüdür.

f) Tarımsal üretim planlaması kapsamında yer alan illerde, tarımsal üretim planlamasında belirtilen ürünlerde sunulan projeler artı puan verilerek öncelikli olarak değerlendirilir.

g) Aynı projede farklı konular kapsamındaki ürün ya da ürün gruplarının işlenmesi ve paketlenmesine yönelik proje teklifi yapılamaz. Örneğin, sütün işlenmesine yönelik faaliyette bulunan bir işletmede meyve, sebze gibi başka bir ürünün işlenmesi ya da paketlenmesi için proje başvurusu yapılamaz. Ancak ilgili mevzuata uygun olması koşuluyla soğuk hava depolarında farklı ürün ya da ürün gruplarının depolanmasına yönelik proje başvuruları kabul edilir.

ğ) Yeni tesis ve tamamlama niteliğindeki başvurular hariç traktör kullanımı gerektiren makine ve ekipman alımlarında başvuru sahibinin alınacak makine ve ekipmanın kullanımını sağlayacak güçte traktörü olduğuna dair ruhsat başvuru aşamasında sunulmalıdır. Faydalanıcının başvuruda taahhüt etmesi şartıyla yeni tesis ve tamamlama niteliğindeki başvurularda ise ödeme talebinden önce ruhsat sunulmalıdır. Aksi takdirde ödeme yapılmaz.

h) Doğal yapılar, depo kapsamında kabul edilmez.

5. GİDER KALEMLERİ

5.1. HİBE DESTEĞİ VERİLEN GİDER KALEMLERİ

a) Projede yer alan gider kalemleri öncelikle Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı inşaat ve tesisat birim fiyatları listelerinde yer almalı, anılan Bakanlığın listelerinde yer almaması halinde diğer kamu kurum ve kuruluşları pozları kullanılmalıdır. Bu listelerde bulunmayan pozlar için referans fiyat komisyonu tarafından belirlenen referans fiyatlar kullanılabilir. Gider kalemleri için uygulama rehberi ile belirlenmiş bir referans fiyat bulunmaması durumunda Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) referans fiyatları da kullanılabilir.

b) Hibe başvuru hazırlığı döneminde uygulama projelerinin, keşif ve metrajların doğru hazırlanmaması, hibe başvurusu hibe desteği kapsamında değerlendirilmiş olsa bile, faydalanıcı ile hibe sözleşmesi imzalanmamasına neden olabilecektir.

c) Uygulama Rehberinde yer alan tüm referans fiyatlar KDV hariç verilmiştir.

5.1.1. İnşaat İşleri Alım Giderleri

a) İnşaat işleriyle ilgili mimari, statik, elektrik, sıhhi tesisat ve çevre düzenlemesine ait uygulama projeleri ile bu projelere ait metraj ve keşif özetlerinin imzalı suretlerinin incelenmek üzere hibe sözleşmesi ekinde sunulmuş olması gerekir. Bu uygulama projelerini hazırlayan kişinin ilgili meslek odasına kayıtlı olması şarttır.

b) Çatı onarımı, sıva, boya ve benzeri tadilat giderleri hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

c) Bakıcı evi için hibeye esas tutar hayvan yetiştiriciliğine yönelik başvurularda 450.000 (dört yüz elli bin), su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik başvurularda 380.000 (üç yüz seksen bin) Türk Lirasını aşamaz. Bakıcı evi yapımında 5403 sayılı Kanun ve bağlı mevzuatta belirtilen kriterlere uyulması şarttır. Bakıcı evi sadece yeni tesis ve tamamlama niteliğinde yapılacak başvurularda projenin bir unsuru olması halinde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

ç) Yapılarda tüm alanların kullanım amacı belirlenmiş ve yatırım amacı ile uyumlu olmalıdır. Aksi durumda ilgili harcamalarda kesinti yapılabilir veya yapının tamamı hibe desteği dışında değerlendirilebilir.

d) Projede idari alan planlanmış olması halinde bu alanın büyüklüğü yatırımın kapasitesi ve tam zamanlı çalışan sayısı ile orantılı olmalıdır.

e) Avan proje, başvuruya konu tesise ait vaziyet planı ile tesisin ihtiyaçlarına göre elde edilen verilere dayanılarak hazırlanan, konu ile ilgili proje müellifleri tarafından imzalanmış mimari proje ve makine yerleşim planı ile mimari projeye uygun inşaat, elektrik ve sıhhi tesisat yaklaşık maliyetleri ya da toplam inşaat alanının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının inşaat ve tesisat birim fiyatları ile hesaplanan yaklaşık maliyetin yer aldığı projedir.

f) Avan proje ile başvurulması halinde başvuru aşamasında konu ile ilgili proje müellifleri tarafından imzalanmış mimari proje ve makine yerleşim planı sunulacaktır. Avan projede imzası bulunan konu ile ilgili proje müelliflerinin ilgili meslek odalarına kayıtlı olması zorunlu değildir. Ancak başvuru aşamasında konu ile ilgili proje müelliflerine ait diplomaların veri giriş sistemine yüklenmesi gerekir. Mimari projeye uygun inşaat, elektrik ve sıhhi tesisat yaklaşık maliyetleri ya da toplam inşaat alanının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının inşaat ve tesisat birim fiyatları ile hesaplanan yaklaşık maliyeti başvuru dosyasında bulunmalıdır. Bu projelerde onay şartı aranmaz.

g) Tatbikat projesi ile başvurulması halinde; mimari, statik, elektrik, sıhhi tesisat vb. projeler ile bunların ayrıntılı metraj ve yaklaşık maliyetlerinin sunulmuş olması gerekir. Aşağıdaki hususları taşımayan proje evrakı reddedilecektir:

1. Detaylı metraj cetveli ilgili odaya kaydı bulunan mühendis/mühendisler (Harcama kalemlerine göre inşaat mühendisi, mimar, elektrik mühendisi ya da makine mühendisi) tarafından imzalanmış, tarih atılmış ve kaşelenmiş olmalıdır. Mühendisler ait oda kayıt belgeleri başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmelidir.

2. Elektrik tesisat projeleri ve mekanik projeler ilgili odaya kaydı bulunan proje müellifi tarafından imzalanmış, tarih atılmış ve onaylanmış olmalıdır. Müelliflere ait oda kayıt belgeleri başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmelidir.

5.1.2. Makine, Ekipman ve Malzeme Alım Giderleri

a) Tatbikat projesi ile başvurulması halinde makine ve ekipman listesi ile yerleşim planı ilgili odaya kaydı bulunan proje müellifi tarafından imzalanmış ve kaşelenmiş olmalıdır. Müelliflere ait oda kayıt belgeleri başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmelidir.

b) Makine ve ekipman ile ilgili düzenlenen teknik şartname başvuru aşamasında sunulur. Makine, ekipman ve malzeme alım giderlerine ait teknik şartnameyi, metraj ve keşfi, makine

yerleşim planını ve bina büyüklüğü ile alınan makinelerin uyumlu ve üretim aşamalarında gerekli olduğuna dair raporu hazırlayan ve tasdik eden kişilerin ilgili meslek odasına kayıtlı olmaları şarttır.

c) Kamera sistemleri alımı hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

5.2. AYNİ KATKILAR

a) Proje sahipleri tarafından taahhüt edilen ayni katkı, mutlaka bir iş karşılığı olmalı ve bütçe büyüklüğü ile birlikte iş kalemi olarak hibe başvuru formu bütçe tablolarında belirtilmelidir. Bu nedenle de hibe başvuru formu ve bütçe tablolarının ayni katkı bölümlerinde yapılması planlanan işler mutlaka ayrıntılı olarak belirtilmelidir.

b) Faydalanıcının inşaat ile ilgili ayni katkısı gerçekleşmeden ve inşaat bir bütün olarak tamamlanmadan makine, ekipman ve malzeme alımı ile ilgili hibe ödemesi talep edilemez. Faydalanıcının makine, ekipman ve malzeme alımı için taahhüt ettiği ayni katkı yerine getirilmeden makine, ekipman ve malzeme alımı ile ilgili hibe desteği talep edilemez.

6. BAŞVURU AŞAMASI

6.1. BAŞVURU ZAMANI

- a) Başvurular 29/4/2026 tarihinde başlayıp 30/6/2026 tarihi saat 23:59'da sona erecektir.
- b) Son başvuru tarihi bitiminde veri giriş sistemi, başvurular için veri girişine kapatılır.
- c) Yapılan başvurular son haliyle işleme alınır.
- ç) Başvuru süresi içerisinde işlemleri tamamlanmayan başvurular kabul edilmeyecektir.
- d) Son başvuru tarih ve saatinden sonra sistem üzerinden girişi yapılmamış olup il müdürlüğüne elden getirilen başvuru dosyaları kabul edilmeyecektir.

6.2. BAŞVURULACAK ADRES

Başvurular www.tarimorman.gov.tr internet adresinden yapılır.

6.3. BAŞVURU ŞEKLİ

Başvurular veri giriş sistemi üzerinden yapılacak olup;

- a) Gerçek kişi başvurularında başvuru sahibinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması zorunludur. Başvuruların Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ile yapılması şarttır.
- b) Tüzel kişi başvurularında başvurunun vergi numarası ile yapılması şarttır.
- c) Gerçek ve tüzel kişi başvurularında başvuru sahibinin işlerini yürütmesi için birini yetkilendirmiş olması durumunda yetkilendirdiği kişinin de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması zorunludur.

A- Veri Giriş Sistemi Üzerinden Başvuru Yapılması

Adım-1

Bakanlık resmi web sayfası (www.tarimorman.gov.tr) üzerinden giriş yapılır.

Adım-2

www.tarimorman.gov.tr adresinden üyelik kaydı yapılır.

Adım-3

“Başvuruların İdari Uygunluk Kontrol Listesi” dikkate alınarak hazırlanan belge ve dokümanlar sisteme yüklenir.

Adım-4

Başvuru sahibi tarafından gerekli kontroller yapıldıktan sonra başvuru tamamlanır.

6.4. BAŞVURU NUMARASI

- a) Başvurular veri giriş sistemi üzerinden yapılacağından başvuru numarası sistem tarafından otomatik olarak aşağıda yer alan şemaya göre verilecektir.
- b) Başvurularda konu kodu doğru kodlanmalıdır. Aksi halde proje başvurusu reddedilir.
- c) Faydalanıcı, il müdürlüğü ile yapacağı bütün yazışmalarda proje numarasını kullanacaktır.

06.01.TÜİ-A.17.0001

7. BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

7.1. BAŞVURULARIN İNCELENMESİ

a) Değerlendirme başlamadan önce il proje değerlendirme komisyonu üyeleri tarafından uygulama rehberinde yer alan “Tarafsızlık ve Gizlilik Belgesi” imzalanmalıdır. Değerlendirme aşamasında komisyona katılan üyeler de katıldıkları ilk toplantıda bu belgeyi imzalamalıdır.

b) İl proje değerlendirme komisyonunda, ihtiyaç duyulması halinde proje konusuna göre belirlenen diğer ilgili üniversite, sivil toplum kuruluşu ve kamu kurumlarından teknik personelin görevlendirilmesi talep edilebilir.

c) Başvurular, il proje değerlendirme komisyonu tarafından, Tebliğin ekinde yer alan proje değerlendirme kriterlerine ve uygulama rehberinde yer alan Başvuruların İdari Uygunluk Kontrol Listesi ve Başvuru Sahibi ve Projenin Uygunluk Değerlendirme Tablosu kriterlerine göre değerlendirilir.

ç) Başvuru aşamasında yüklenen belge, başvuru sahibinin/projenin karşılaması gereken kriterlere haiz olmadığını gösterir bir belge ise bu durum başvurunun uygun olmadığı anlamına gelir ve hatalı belge ve/veya doküman kapsamında değerlendirilmez.

d) Hatalı belge ve/veya dokümanı olan başvurulara ait “Başvuruların İdari Uygunluk Kontrol Listesi”nde yer alan belge veya dokümanların en fazla 5’inin hatalı olması durumunda hatalı belge ve/veya dokümanın düzeltilmesine izin verilir. Hatalı belge ve/veya doküman içeren başvurular, son başvuru tarihini takip eden 10 (on) iş günü sonunda il müdürlüğünün ilan panosunda ve internet sayfasında ilan edilir. Başvuru sahipleri bu ilanın yapıldığı günden itibaren 5 (beş) iş günü içinde veri giriş sisteminde yer alan hatalı belge ve/veya doküman tamamlama bölümünden doğru belge ve/veya dokümanlarını sisteme yüklerler. Eklenen belge ve/veya doküman, son başvuru tarihinden sonraki bir tarihi içeremez. Hatalı belge ve/veya doküman içeren başvuruların ilanının yapıldığı günden itibaren 5 (beş) iş günü sonunda sistem evrak eklemeye kapatılır ve bu tarihten sonra evrak kabul edilmez.

e) Başvuruya konu projelerin uygunluğunun Başvuru Sahibi ve Projenin Uygunluk Değerlendirme Tablosu kriterlerine göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Söz konusu değerlendirme yapılırken bütün başvurularda, sunulan projenin verileri, işletmede istihdam edilen çalışan sayısı ve işletmenin yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosuna ilave edilir. Ticari faaliyete yeni başlayan ya da başlayacak olan gerçek ve tüzel kişilerde ise bilanço yerine sunulan projenin verilerine göre değerlendirme yapılır.

f) Başvuru Sahibi ve Projenin Uygunluk Değerlendirme Tablosunda bir cevabın “hayır” olması halinde başvuru reddedilerek hibe başvurusu ile ilgili değerlendirmeye son verilmelidir.

g) Başvuru sahibinin başvuru formunda belirtmiş olduğu yatırımın niteliği ve projenin konusu, sunmuş olduğu projenin içeriği ile uyumlu olacaktır.

ğ) İl proje değerlendirme komisyonunca değerlendirmesi yapılan başvurular, merkez proje değerlendirme komisyonunca genel değerlendirme kriteri açısından değerlendirilir.

7.2. DEĞERLENDİRME SONUÇLARININ AÇIKLANMASI

a) İl müdürlükleri Genel Müdürlük tarafından kendilerine iletilen sonuçları, başvuru sahiplerine Genel Müdürlüğün kendilerine bildirdikleri tarihten itibaren 5 (beş) iş günü süreyle ilan panosunda listelerin askıya çıkarılması ve başvurunun yapıldığı il müdürlüğünün resmi internet sitesinde yayımlanması suretiyle tebliğ eder. Başvuru sahiplerine ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz.

b) Başvurusu reddedilen başvuru sahiplerine tebligat yapılmaz. Ancak başvuru sahibinin yazılı olarak talep etmesi halinde geri bildirim belgesi il müdürlüğü tarafından kendisine sunulur.

8. SATIN ALMA VE HİBE SÖZLEŞMESİ

8.1. SATIN ALMA

a) Faydalanıcılar tarafından yapılmış olan fiyat araştırmalarının (fiyat listeleri, proforma faturalar vb.) sorumluluğu tamamen faydalanıcılara ait olup faydalanıcılar gerektiğinde idareye bu belgeleri ibraz etmekle yükümlüdür.

b) Satın alma belgelerinin il müdürlüğü tarafından incelenmesi sonucu ortaya çıkan hibeye esas proje tutarının Tebliğde belirtilen alt limitin altında kalması sonucu faydalanıcı ile hibe sözleşmesi imzalanmaz.

c) Bütçe tabloları ve teknik şartnamelerde potansiyel yüklenici/tedarikçi firma unvanının ve makine ekipman marka/modelinin yer alması halinde başvurular değerlendirmeye alınmaz.

8.2. HİBE SÖZLEŞMESİ

a) Hibe başvurusuna ait değerlendirmeler sonucunda projesi uygun bulunan başvuru sahipleri, potansiyel faydalanıcı olarak hibe sözleşmesi akdine davet edilirler.

b) Hibe sözleşmesi aşamaları aşağıda belirtilmiştir.

Adım-1

Veri giriş sistemine yüklenmiş olan Başvuru Formu, İşletme Planı ve proje ile ilgili yüklenen diğer dosyalardaki dokümanların çıktıları alınır.

Adım-2

Başvuru dosyası düzenlenir. Başvuru formu, işletme planı ve eklerinde yer alan; resmî belgeler, taahhütnameler, diğer belge ve dokümanlar ile proje çizimleri sıralamaya uygun olarak dosyaya yerleştirilir. Başvuru dosyasında başvuru formu, işletme planı ve eklerinden sonra yer almalıdır. Yatırım ile ilgili mevcut ve planlanan binaları gösteren vaziyet planını ve mahal listesini de içeren mimari projeler, statik projeler, elektrik tesisat projeleri, mekanik tesisat projeleri, metraj cetveli, tek hat şeması ile makine ve ekipman yerleşim planı ayrı bir dosya/klasörde verilmelidir. Başvuru formu ve işletme planının tüm sayfaları başvuru sahibi tarafından paraflanmış olmalıdır.

Adım-3

Başvuru dosyası, biri orijinal diğeri kopya olmak üzere, üzerlerinde “Orijinal” ve “Kopya” ibareleri yer alacak şekilde iki nüsha halinde hazırlanır.

Adım-4

İki nüsha halinde hazırlanan başvuru dosyası, ekleri ve satın alma dosyası (1 orijinal, 1 kopya) tek bir paket (zarf, kutu, ambalaj vb.) içerisinde yer alacak şekilde ve bu paketin üzerine “KKYP 2026 Başvuru Dönemi Hibe Başvurusu” yazılarak teslim hazır hale getirilir. Başvuru paketi, hibe sözleşmesi imzalanması aşamasında il müdürlüğüne elden teslim edilir.

Proje klasörü hazırlanırken hibe sözleşmesi ekleri ayraçlar/indekslerle ayrılmalı ve bunların arasında ayrı bölümler halinde yer almalıdır. Destekleyici belgeler başvuru formunda belirtilen sırada ve her bir destekleyici belge üzerinde isminin yazılı olduğu bir A4 kâğıtla ayrılmış olarak dosyalanmalıdır.

Teslim aşamasında yapılan kontrollerde il müdürlüğü tarafından uygun bulunan dosyalar hibe sözleşmesi imzalanmak üzere kabul edilir.

c) Hibe sözleşmesinin eki olan tüm belgeler gerçek kişilerde başvuru sahibi veya noter onaylı vekâlet belgesine sahip vekili, tüzel kişilerde ise yetkilendirilen kişi tarafından imzalanarak/paraflanarak ve ayrı dosyalarda proje klasörünün içine yerleştirilmelidir. Proje klasöründe yeterli yer olmaması halinde mühendislik projeleri ayrı klasörlere konulmalıdır.

ç) Başvuru dosyasında yer alan ve başvuru sahibi tarafından hazırlanan belge ve dokümanlara tarih atılmalıdır.

d) Veri giriş sisteminde yer alan belge ve dokümanlarla il müdürlüğüne teslim edilen başvuru dosyasında yer alan belge ve dokümanlar aynı olmalıdır.

e) Başvuru dosyası, ekleri ve satın alma dosyası gerçek kişilerde başvuru sahibinin kendisi veya noter onaylı vekâlet belgesine sahip vekili, tüzel kişilerde ise tüzel kişi adına imzaya yetkili kişi tarafından teslim edilmez ise başvuru kabul edilmeyecektir. Başvuru sahibi başvuru dosyasını il müdürlüğüne sunma aşamasında bu hususlara dikkat etmelidir.

f) Posta, faks, elektronik posta vb. yöntemlerle gönderilen ya da başka adreslere teslim edilen dosyalar kabul edilmeyecektir.

g) Tebliğde yer alan hibe sözleşmesi imzalama şartları ve yatırımın son tamamlanma tarihi dahil bütün hükümler yedek listeden çağırılan faydalanıcılar için de geçerlidir, ayrıca ek süre talep edilemez. Hibe sözleşmesi imzalama aşamasında söz konusu faydalanıcılardan bu konuda taahhütname alınacaktır.

ğ) Makine, ekipman veya malzemedeki kusurlar ya da bunları kullanıma hazır hale getirmedeki gecikmeler, çalışma hayatındaki anlaşmazlıklar veya faydalanıcının mali güçlükleri, mücbir sebep olarak nitelendirilemez. Eğer taraflardan biri, yükümlülüklerini mücbir sebepler nedeniyle yerine getiremiyorsa, sözleşme hükümlerini ihlal etmiş sayılmaz.

h) Hibe sözleşmesinin imzalanması sonrasında yapılacak haberleşmeler proje adı ile numarası belirtilmek suretiyle yazılı ve taahhütlü olarak, faydalanıcının, veri giriş sisteminde yer alan resmi posta adresi üzerinden yapılacaktır. Adres değişikliği yazılı olarak bildirilmediği takdirde veri giriş sisteminde yer alan adrese yapılan gönderiler taraflara bildirilmiş sayılacaktır. Ayrıca UETS (Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi) üzerinden yapılan gönderiler de taraflara bildirilmiş sayılacaktır. Sermaye şirketlerinin (kollektif, anonim ve limited şirketlerin) Kayıtlı Elektronik Posta (KEP) hesap sahibi olması zorunludur.

8.3. HİBE SÖZLEŞMESİ AŞAMASINDA SUNULMASI GEREKEN BELGELER

Aşağıdaki belgeler hibe sözleşmesi imzalanmadan önce il müdürlüğüne sunulmalıdır. Geçerli belgeleri sunmayan başvuru sahipleri ile hibe sözleşmesi imzalanmaz.

- a) Başvuru aşamasında yüklenen belgelerin asılları,
- b) Teminat mektubu veya nakit teminatın dekontu,
- c) Faydalanıcının vadesi geçmiş vergi borcu ve Sosyal Güvenlik Kurumuna vadesi geçmiş prim borcu olmadığına dair veya yapılandırma söz konusu ise yapılandırmaya ilişkin resmi belgeler,
- ç) Adli sicil kaydı,
- d) Yatırım yerinin ipotekli, şerhli, icralı olmadığına dair tapu müdürlüğünden veya web tapudan alınmış güncel belge,
- e) Yatırım konusu ve niteliğine göre ilgili mevzuatı gereği alınması gereken belgeler,
- f) Kapasite artırımı, modernizasyon/otomasyon niteliğindeki başvurularda, mevcut tesisin faaliyeti ile ilişkili olarak bankalarca başvuru sahibi adına daha önce kullandırılan kredi nedeniyle konulan ipotek için ilgili bankadan geri ödemelerin düzenli yapıldığına dair belge,
- g) Tarımsal amaçlı örgütler hariç, tüzel kişi başvurularında tüzel kişiliğe ait sermaye pay oranlarını gösteren en son yayımlanmış Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi onaylı sureti,
- ğ) İlgili meslek odalarına kayıtlı kişiler tarafından hazırlanan ve tasdik edilen; makine, ekipman ve malzeme alım giderlerine ait teknik şartname ile metraj ve keşfi, makine yerleşim planını içeren ve bina büyüklüğü ile alınan makinelerin uyumlu ve üretim aşamalarında gerekli olduğuna dair teknik rapor,
- h) Yeni tesis ve tamamlama niteliğindeki başvurular hariç traktör kullanımı gerektiren makine ve ekipman alımlarında başvuru sahibinin alınacak makine ve ekipmanın kullanımını sağlayacak güçte traktörü olduğuna dair ruhsat veya yeni tesis ve tamamlama niteliğindeki başvurularda faydalanıcının ödeme talebinden önce ve/veya nihai rapor aşamasında traktör ruhsatını sunacağına dair uygulama rehberinde yer alan taahhütname,
- ı) Uygulama rehberinde yer alan başvuru konusu ile ilgili taahhütnameler,
- i) Satın alma belgeleri (İnşaat, makine ve ekipmanla ilgili belgeler ile tedarikçi/yüklenici ile ilgili belgeler)
- j) Noter onaylı kira sözleşmesi

hibe sözleşmesi ekinde verilmelidir.

8.4. HİBENİN NİHAİ TUTARI

Başvuru planında talep edilen bütçeye dayanarak değerlendirme komisyonu tarafından yapılacak değerlendirme sonucu uygun görülen destek tutarı hibe sözleşmesinde belirtilir. Hibe sözleşmesinde yer alan destek tutarı tavan niteliğinde olup nihai tutar, fiili gerçekleştirmeler ve tahakkuklar sonrasında ortaya çıkar. Bu nedenle nihai ödeme tutarı, yatırımın tamamlanması sonrasında, faydalanıcı tarafından il müdürlüğüne sunulan dokümanların değerlendirilmesi ve ödeme talebinde yer alan harcamaların yerinde kontrolleri neticesinde belirlenecektir.

8.5. HİBE SÖZLEŞMELERİNDE TEMİNAT ALINMASI

a) Hibe sözleşmesi imzalanmaması durumunda teminat mektubu veya nakit teminat başvuru sahibine iade edilir.

b) Teminat mektubu veya hesaba yatırılan tutar, hibe sözleşmesinde taahhüt edilen aynı katkının da tamamlanması ve proje uygulamasının sona ermesinden sonra faydalanıcının talebi üzerine iade edilir.

c) Teminat mektubu örneği uygulama rehberinde yer almaktadır.

8.6. HİBE SÖZLEŞMESİNİN FESHİ

a) Hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra hibe sözleşmesi imzalanmasına engel oluşturacak bir durum tespit edilmesi halinde, bu durum faydalanıcıdan kaynaklanıyorsa Genel Müdürlüğün uygun görüşü kapsamında; faydalanıcının kendi isteği ile projeyi uygulamaktan vazgeçtiğini il müdürlüğüne yazılı olarak bildirmesi halinde ise il müdürlüğünün uygun görüşü kapsamında hibe sözleşmesi feshedilir ve faydalanıcıya iadesi gerçekleştirilmemiş teminat mektubu veya hesapta bulunan miktar Hazineye irat kaydedilir.

b) Hibe sözleşmesi reddedilme nedenlerinden herhangi birinin varlığı veya il müdürlüğü ve/veya evrak vermekle mükellef kurumun hatasından kaynaklanan bir durum tespit edilmesi halinde Genel Müdürlüğün uygun görüşü kapsamında hibe sözleşmesi feshedilir ve teminat iade edilir.

c) Gerçek kişi başvurularında, faydalanıcının hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra vefat etmesi halinde kanuni mirasçılarının yatırımın uygulanmasına devam etmek istemediklerini il müdürlüğüne yazılı olarak bildirmeleri ya da başvuruda aranan koşulları sağlamamaları durumunda, henüz ödeme yapılmamış ise, il müdürlüğünün mevzuata uyarlığını inceleyerek il proje yürütme biriminin uygunluk raporu ve il müdürünün onayı hibe sözleşmesi feshedilir ve teminat iade edilir. Konu ile ilgili olarak Genel Müdürlük resmi yazı ile bilgilendirilir. Eğer ödeme yapılmış ise ödenen tutar mevzuat hükümleri çerçevesinde faydalanıcının kanuni mirasçılarından tahsil edilir ve tahsilatın gerçekleşmesi halinde teminat faydalanıcının kanuni mirasçılarına iade edilir.

ç) Hibe sözleşmesi sonrası mücbir sebepler veya yasalarda/mevzuatta yatırımın uygulanmasını zorlaştıracak veya geciktirecek şekilde değişiklikler olması nedeniyle, verilen süre uzatımları dahil, yatırım tamamlanamamış ve herhangi bir şekilde tamamlanabilmesinin mümkün olmadığı tespit edilmiş ise; faydalanıcı gerekçeleriyle birlikte projesinin feshini talep edebilir. Faydalanıcının bu talebi il proje yürütme biriminin uygunluk raporu ve il müdürünün onayı ile Genel Müdürlüğe gönderilir. Genel Müdürlüğün de uygun görmesi halinde sözleşme feshedilir. Verilen ek süreler dâhil, projeye uygun olarak yapılan hibeye esas harcamalar bir tutanakla tespit edilerek faydalanıcıya ödenir. Tespit sonucu daha önce fazla ödeme yapıldığı anlaşılır ise yapılan fazla ödeme gecikme zammı ile birlikte geri alınır. Sözleşmenin bu kapsamda feshi nedeniyle faydalanıcı yukarıda açıklanan husus dışında herhangi bir hak talebinde bulunamaz. Hibe sözleşmesi bu kapsamda feshedildikten sonra faydalanıcının teminatı iade edilir.

9. PROJE UYGULAMA AŞAMASI

a) Proje sahipleri, hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra projeyi hibe sözleşmesi hükümlerine göre il müdürlüğünün bilgisi dâhilinde uygulamaya başlar.

b) Hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra projenin uygulanması faydalanıcıların ve il müdürlüklerinin düzenleyeceği raporlara göre yürütülür.

9.1. İLERLEME RAPORLARI

a) Faydalanıcı tarafından hazırlanacak bu raporlar, hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra ara ödeme talebinde ödeme evrakı ile birlikte ve ayrıca dörder aylık dönemler halinde il müdürlüğüne sunulur. Bu raporlar geçen dört aylık dönem içerisinde proje uygulamalarına ilişkin gelişmeleri özetleyen bilgileri içerir.

b) Hazırlanmış olan iş takviminde oluşabilecek değişiklikler, faydalanıcılar tarafından il proje yürütme birimlerine gerekçeleriyle birlikte ilerleme raporları ile sunulur ve alınacak uygunluk görüşü ile güncellenir. Bu değişiklikler, Tebliğ gereği, uygulamaların proje tamamlanma süresi içinde tamamlanacağı hususuna aykırı olamaz.

c) Faydalanıcıların, başvuruda taahhüt ettikleri iş takvimine uygun hareket etmeme sebeplerini ve iş takviminde yapacakları revizyonları ilerleme raporunda sunmaları ve il proje yürütme biriminden onay almaları gerekmektedir.

10. PROJEDE YAPILACAK DEĞİŞİKLİKLER

a) Telefon numarası, faks numarası, e-posta adresi, yasal ikametgâh veya kayıtlı ofis adresi, vergi dairesi, vergi mükellefi kategorisi, tüzel kişiliklerde temsil ve ilzama yetkili kişi, faydalanıcının unvanı ya da ticaret sicil numarası değişiklikleri, değişikliği takiben 10 (on) iş günü içerisinde il müdürlüğüne bildirilmelidir. Değişikliğin bildirilmemesi halinde ortaya çıkabilecek sorunlardan tamamen faydalanıcı sorumludur.

b) Tedarikçi/yüklenici değişikliği yapılması halinde faydalanıcının yeni tedarikçiden/yükleniciden yapacağı makine ve ekipman alımları ile inşaat işleri teknik şartnameye/keşif özetine uygun olmalıdır. Aksi takdirde il müdürlüğü, gerektiğinde Genel Müdürlük projeyi reddetme/feshetme, ödemeyi yapmama veya ödeme yapılmış ise ödenen miktarı 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 51 inci maddesi hükümlerine göre gecikme zammı ile birlikte faydalanıcıdan geri alma hakkına sahiptir.

10.1. HİBE SÖZLEŞMESİ İMZALANMADAN ÖNCE YAPILABİLECEK DEĞİŞİKLİKLER

a) Mücbir sebepler hariç, proje uygulamasına ilişkin olarak projede ve/veya bütçede yapılacak revizyonlar; inşaat alanında küçülmeye ve projede kapasite azalışına, alınması planlanan ve başvuruda sunulan makine yerleşim planında gösterilen makine, ekipman ve/veya malzemelerin toplam kapasitesinde azalmaya neden olamayacağı gibi, projenin konusunda ve amacında da bir değişikliğe neden olamaz ve hibe sözleşmesi imzalanmaz. Ancak;

1. Tebliğ ve/veya uygulama rehberinde Genel Müdürlük tarafından değişiklik yapılması sonucu gereklilik oluşması halinde Genel Müdürlüğün uygun görüşü doğrultusunda bu maddede belirtilen kısıtlara uyulması zorunlu değildir.
2. Projenin konusunda ve amacında herhangi bir değişiklik ile kapasitesinde azalma olmaması şartıyla projede sunulan birden fazla makine ekipman, aynı işlevleri yerine getiren tek bir makine ekipmanla değiştirilebilir. Bu durum meslek odasına kayıtlı konuyla ilgili mühendis tarafından teknik rapor ile açıklanmalı ve il proje yürütme birimi tarafından kabul edilmelidir. Genel Müdürlüğün uygun görüş vermesi halinde değişiklik uygulanır. Yeni durumda alınacak makine ekipman için ödenecek hibe tutarı, ilk durumdaki makine ekipmanlardan düşük fiyatlı olan için verilecek hibe tutarını geçemez.
3. Güneş enerji sistemi ile enerji üretimi içeren projelerde; projenin konusunda ve amacında herhangi bir değişiklik ile kapasitesinde (üretilen güç) azalma olmaması şartıyla panel ve panele bağlı malzeme miktarı, makine ve ekipman sayısı azaltılabilir.

b) Hibe sözleşmesi öncesi başvuruya esas projede yapılacak değişikliklerin onaylanması il müdürlüğünün yetkisindedir. Yapılan değişiklik veri sisteminde düzenleme gerekiyor ise Genel Müdürlüğe bildirilir.

c) Hibe sözleşmesi imzalanmadan önce; başvuru sahibi yatırım yerinin değiştirilmesi talebinde de bulunabilir. Ancak yeni yatırım yerinin 5403 sayılı Kanun kapsamında izinlendirmeye tabi bir yer olması durumunda bu yeni yatırım yerine ait arazinin tarım dışı/tarımsal amaçlı kullanım izninin, Programa son başvuru tarihinden önce alınmış olması gerekir.

ç) Yapılması talep edilen değişikliğin hibeye esas proje tutarında artışa neden olması halinde; artış tutarının tamamının başvuru sahibi tarafından aynı katkı olarak karşılanması koşuluyla değişiklik yapılması kabul edilebilir.

10.2. İL MÜDÜRLÜĞÜ ONAYINA TABİ DEĞİŞİKLİKLER

Hibe sözleşmesi öncesi veya sonrası yapılacak aşağıda yer alan değişiklikler için il proje yürütme biriminin uygunluk raporu ile il müdürlüğü onayı yeterlidir.

a) Tedarikçi/yüklenici değişikliği

b) Makine ve ekipman yerleşim planı değişikliği

10.3. HİBE SÖZLEŞMESİ İMZALANDIKTAN SONRA YAPILABİLECEK GENEL MÜDÜRLÜK ONAYINA TABİ DEĞİŞİKLİKLER

a) Faydalanıcı tarafından yapılmak istenen değişiklik; projenin konusunda, amacında bir değişikliğe, kapasitesinde azalmaya ve değerlendirme kriterleri yönünden herhangi bir puan azalışına neden olamaz.

b) Faydalanıcı, hibe sözleşmesi Genel Hükümleri ile ilgili olarak herhangi bir değişiklik talebi sunamaz. Ancak il müdürlüğü, gerektiğinde sözleşmenin Genel Hükümleri ile ilgili olarak faydalanıcının değişiklik yapmasını isteyebilir.

c) Hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra, mücbir sebepler söz konusu olur ise Genel Müdürlüğün uygun görüşü doğrultusunda hibe sözleşmesi uygulamanın herhangi bir safhasında değişikliğe uğrayabilir ve/veya proje uygulamasının tamamı veya bir kısmı askıya alınabilir.

ç) Mücbir sebepler hariç, proje uygulamasına ilişkin olarak projede ve/veya bütçede yapılacak revizyonlar; inşaat alanında küçülmeye ve projede kapasite azalışına, alınması planlanan ve başvuruda sunulan makine yerleşim planında gösterilen makine, ekipman kapasitesinde ve/veya malzemelerin miktarında azalmaya neden olamaz.

d) Güneş enerji sistemi ile enerji üretimi içeren projelerde; projenin amacı ve konusunda herhangi bir değişiklik ile kapasitesinde (üretilen güç) azalma olmaması şartıyla panel ve panele bağlı makine ve ekipman sayısı azaltılabilir.

e) Projenin amacı ve konusunda herhangi bir değişiklik ile kapasitesinde azalma olmaması şartıyla projede sunulan birden fazla makine ekipman, aynı işlevleri yerine getiren tek bir makine ekipmanla değiştirilebilir. Bu durum makine mühendisi tarafından teknik rapor ile açıklanmalı ve il proje yürütme birimi tarafından kabul edilmelidir. Genel Müdürlüğün uygun görüş vermesi halinde değişiklik uygulanır. Yeni durumda alınacak makine ekipman için ödenecek hibe tutarı, ilk durumdaki makine ekipmanlardan düşük fiyatlı olan için verilecek hibe tutarını geçemez.

f) Faydalanıcı, sözleşmede değişiklik yapmak için, uygulama rehberinde örneği yer alan ve talebin türünü ve nedenini içeren Değişiklik Talep Formunu (DTF) il müdürlüğüne sunar. İl müdürlüğü değişiklik talebini değerlendirmek amacıyla faydalanıcıdan ilave bilgi, belge ve gerekçe talep edebilir. Değişiklik talebinin kabul edilebilmesi için gerekçelerin detaylı olarak açıklanması ve belgelerle desteklenmesi gerekir.

g) İl proje yürütme biriminin, değişiklik talebi üzerinde yapacağı değerlendirme sonucu düzenleyeceği rapor Genel Müdürlüğe iletilir. Genel Müdürlük, değerlendirme sonrası kesin kararını il müdürlüğüne bildirir.

ğ) Değişiklik talebinin uygun bulunması halinde proje uygulamasına ilişkin yapılacak değişiklikler için il müdürlüğü ile faydalanıcı arasında ek hibe sözleşmesi imzalanır.

h) Onaylanan tüm değişiklikler için bir zeyilname düzenlenir. Zeyilname her iki tarafça imzalanır ve taraflar işlemleri bu zeyilnameye göre gerçekleştirir.

i) Onaylanan değişikliğin hibeye esas proje tutarında artışa neden olması halinde; artış tutarının tamamının başvuru sahibi tarafından aynı katkı olarak karşılanması koşuluyla değişiklik yapılması kabul edilir.

j) Faydalanıcının nihai raporu tesliminden önce onay almadan değişiklik yapması ve bu durumu il müdürlüğüne bildirmesi halinde değişiklik yapılan ilgili harcamalar destek kapsamı dışında tutularak aynı katkıya aktarılır. Ancak yapılan değişikliklerin projenin konusunu ve amacını değiştirdiğinin ve/veya kapasitesini azalttığı il müdürlüğü tarafından tespiti halinde ise hibe sözleşmesi feshedilir.

k) Nihai raporun teslim edilmesinden sonra il müdürlüğü tarafından yapılan kontrolde onay alınmadan projede değişiklik yapıldığının tespit edilmesi halinde; değişiklik yapılan kalemlerin hibeye esas proje tutarının %5'ini aşmaması durumunda bu kalemler aynı katkıya aktarılır, %5'i aşması durumunda ise Genel Müdürlüğün uygun görüşü doğrultusunda hibe sözleşmesi feshedilir.

l) İl müdürlüğü, değişiklik talebinin değerlendirilmesi sonunda, uygun harcama tutarını azaltma hakkına sahiptir.

m) Hibe sözleşmeleri devredilemez. Ancak gerçek kişi başvurularında başvuru sahibinin, hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra vefat etmesi halinde, yasal mirasçıları talep ederlerse başvuruda aranan koşulları sağlamaları şartıyla hibe sözleşmesi tadil edilerek uygulamalara devam edilir. Vefat eden faydalanıcının birden fazla yasal mirasçısı olması durumunda hibe sözleşmesinin tadil edileceği mirasçının diğer mirasçılardan alacağı "yatırımı devam ettirmesine rızaları olduğunu gösterir noter onaylı muvafakatname"yi sunması gerekmektedir.

10.4. SERMAYE PAY ORANI VE İSİM DEĞİŞİKLİĞİ

a) Tüzel kişi ortaklarının sermaye pay oranı değişiklik talebi, bu hususu destekleyici belgelerle birlikte il müdürlüğüne iletilir. Bu talep sorumlulukların aynı şekilde devam etmesi koşulu ile il müdürlüğünün uygun görüşü kapsamında Genel Müdürlükçe değerlendirilir. Hibe sözleşmesi imzalanan tüzel kişi ortaklarından en az birinin sermaye pay oranı izleme süresi sonuna kadar toplamda %51'in altında olamaz. Ancak bu yeni durumda yatırımın izleme süresi yedi yıl olarak uygulanır. Faydalanıcı nihai rapordan önce niteliğini gerçek kişiden tüzel kişiliğe dönüştüremez.

b) Tüzel kişiliğin unvan değişikliği yapması halinde ise değişikliği takip eden 10 (on) iş günü içerisinde önceki ve sonraki Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi, önceki ve sonraki yönetim kurulu kararı vb. belgeler il müdürlüğüne sunulur. İl müdürlüğü bu belgeleri 10 (on) iş günü içinde Genel Müdürlüğe iletir.

c) Yukarıdaki değişikliklerden herhangi biri gerçekleşmiş ise faydalanıcı ile il müdürlüğü arasında yeni durumun belirtildiği ek hibe sözleşmesi imzalanır. Ayrıca uygulama rehberinde yer alan taahhütname de yeni duruma göre tekrar doldurularak il müdürlüğüne sunulur.

10.5. DEĞİŞİKLİK PROSEDÜRÜ

a) Faydalanıcı, uygulama rehberinde örneği yer alan Değişiklik Talep Formunu (DTF) hazırlayarak ilgili il müdürlüğüne sunar. Faydalanıcı, bu formdaki tablodan değişiklik türünü seçer, hibe sözleşmesi veya eklerindeki mevcut durumu, talep ettiği değişikliği ve gerekçesini detaylı olarak belirtir.

b) **Değişiklik talebinin kabul edilmesi ve onaylanması durumunda:** Değişiklikler için bir zeyilname düzenlenir. Zeyilname, 2 (iki) nüsha halinde hazırlanır. Tarafların imzası tamamlandıktan sonra bir nüshası faydalanıcıya verilir, diğer nüshası orijinal sözleşmeye eklenir.

c) **Değişiklik talebinin kabul edilmemesi durumunda:** Karar, gerekçesiyle beraber resmi yazı ile faydalanıcıya bildirilir. Bu durumda değişikliğe konu kısım faydalanıcı tarafından mevcut sözleşmedeki şekliyle uygulanmalıdır.

10.5.1. İnşaat İşleri Pozlarındaki Değişikliklerle İlgili Talepler

a) Hibe sözleşmesi öncesi veya sonrası inşaat işi pozları değiştirilmek istendiğinde, faydalanıcı Poz Değişikliği Talep Formunu (PDTF) doldurarak il müdürlüğüne sunar.

b) Yeni pozlar için öncelikle Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı poz listesinde yer alan fiyatlar kullanılmalıdır. Bu listede yer almayan poz ve birim fiyatlar için gerekçe belirtilerek diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından belirlenen pozlardan seçim yapılması zorunlu olup bunun dışındaki pozlarla yapılan zeyilname talepleri kabul edilmeyecektir.

c) İl müdürlüğü talebi değerlendirir ve Poz Değişikliği Karar Bildirim Formu ile cevaplar.

ç) Onay verilmiş tüm poz değişiklikleri için bir zeyilname düzenlenir.

d) Değiştirilecek pozların sayısı, başvuruda sunulan pozların sayısının %60'ından fazla olamaz. Zeyilname işin başlamasından önce taraflarca imzalanmış olmalıdır. Zeyilname iki tarafça da imzalanmadığı sürece, onay verilmiş poz değişiklikleri geçerli olmaz ve ödeme işlemlerinde dikkate alınmaz.

e) Faydalanıcı talebi haricinde, gerek görülürse il müdürlüğü de sözleşme öncesi mevcut inşaat işleri pozlarında veya hibe sözleşmesinde değişiklik talep edebilir. Sözleşmenin hazırlığı sırasında il müdürlüğü tarafından yapılan maddi hatalara ya da mevzuattaki herhangi bir değişiklikten kaynaklanan düzeltmelere yönelik zeyilnameler Genel Müdürlük onayı alınarak düzenlenebilir. Zeyilname 2 (iki) nüsha halinde hazırlanır. Faydalanıcı değişiklikler ile ilgili olarak bilgilendirilir ve zeyilname imzalamak üzere davet edilir. Tarafların imzası tamamlandıktan sonra zeyilnamenin bir nüshası faydalanıcıya verilir, diğer nüshası orijinal sözleşmeye eklenir.

10.6. DEĞİŞİKLİK SÜRECİNDE TEKLİF ALMA KURALLARI

a) İnşaat işleri için belirlenmiş yüklenicinin sözleşme sonrasında bu uygulama esaslarında açıklanan nedenlerle değiştirilmesinin talep edilmesi durumunda; öncelikle teklif geçerlilik süresi dolmamış ise mevcut yüklenicinin feragat etmesi gerekir. Sonrasında yeni bir yükleniciden proje başvurusunda kullanılan keşif özetine göre güncel tarihli yeni bir teklif alınmalıdır. Faydalanıcı, Bakanlığın uygun görüşü doğrultusunda, keşif özetinde değişiklik yapabilir. Yeni teklif, zeyilname talebiyle beraber sunulmalıdır. İnşaat işlerinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının yeni tekliflerin alınma tarihinde geçerli olan pozları kullanılmalıdır. Hibeye esas proje tutarında artış olması halinde artış tutarının tamamı, faydalanıcı tarafından aynı katkı olarak karşılanacaktır.

b) Makine ve ekipman harcamaları için seçilen tedarikçinin/yüklenicinin hibe sözleşmesi sonrasında bu uygulama esaslarında açıklanan nedenlerle değiştirilmesinin talep edilmesi durumunda öncelikle teklif geçerlilik süresi dolmamış ise mevcut tedarikçinin/yüklenicinin feragat etmesi gerekir. Öte yandan, makine ve ekipman alım sözleşmesi imzalanmış ise sözleşmenin fesih nedenine dair geçerli belge sunulmalıdır. Değişiklik için yeni alınacak geçerli teklif il müdürlüğü onayına sunulurken Genel Müdürlük konu hakkında bilgilendirilir.

c) Makine ve ekipman alımları için seçilen tedarikçinin/yüklenicinin sözleşme sonrasında bir veya birkaç harcama kalemini mevcut teknik şartnameye göre temin edememesi ve faydalanıcının bu durumu belgelendirmesi halinde; satın alma yenilenerek proje başvurusunda kullanılan teknik şartnameye göre güncel tarihli yeni teklif alınmalıdır.

ç) İl müdürlüğü sözleşme sonrasında yapılmak istenen değişikliği teknik açıdan ve referans fiyatlara uygunluk bakımından değerlendirecektir.

d) Değişiklik sürecinde referans fiyatlara uygunluk kontrolü yapılırken başvuru tarihinde geçerli olan referans fiyatlar/piyasa koşulları da göz önünde bulundurulacaktır.

e) İl müdürlüğü tarafından yapılacak araştırma neticesinde referans fiyatların çok üzerinde harcama kalemleri tespit edildiği takdirde, il müdürlüğü bu kalemlerin tutarlarında

azaltma yapma veya bu kalemleri uygun harcama kapsamında kabul etmeme veya değişiklik talebini reddetme hakkına sahiptir.

f) Her bir kalem için sözleşmeye göre tutar düşüşleri zeyilnameye yansıtılacak, tutar yükselişleri ise yansıtılmayacaktır. Yeni kalemlerin tutarlarının yüksek olması durumunda aradaki farklar faydalanıcı tarafından aynı katkı ile bütçelendirilerek karşılanacaktır.

11. YATIRIMIN TAMAMLANMASI

a) Faydalanıcılar, uygulamaları Tebliğde belirtilen projenin son tamamlanma tarihine kadar gerçekleştirmek zorundadır. Ancak, mücbir sebepler veya yasalarda/mevzuatta yatırımın uygulanmasını zorlaştıracak veya geciktirecek değişimler olmasından dolayı tamamlanamayan projeler için faydalanıcı, gerekçeleri ile birlikte başvuru yapabilir.

b) Yatırıma ait fiziki gerçekleşmenin ve tüm uygulamaların tamamlanması, nihai rapor ve eklerinin idareye sunulması, idarece de kabul edilmesi ve ödemenin faydalanıcının hesabına yatırılmış olması halinde yatırım tamamlanmış sayılır.

11.1. NİHAİ RAPOR

a) Faydalanıcı tarafından hazırlanan nihai raporun il müdürlüğüne son teslim tarihi Tebliğde belirtilen yatırımın son tamamlanma tarihidir. Yatırımın son tamamlanma tarihinde nihai rapor ve eklerini il müdürlüğüne sunmayan veya eksik sunan faydalanıcılar için il müdürlüğü tarafından fesih işlemleri başlatılır.

b) Faydalanıcılar, ilgili mevzuatı gereği alınması gerekli belgeleri proje son tamamlanma tarihinden sonraki yirmi iş günü içerisinde teslim edebilirler. Ancak bu durumda faydalanıcıların proje tamamlanma tarihinden önce ilgili idareye eksiksiz ve uygun olarak başvuru yapmış olduğuna dair belgeleri il müdürlüğüne nihai rapor aşamasında sunması gerekir. İlgili kurum tarafından başvurunun incelenmesi neticesinde faydalanıcıdan kaynaklı bir eksiklik/uygunsuzluk tespit edilmesi ve/veya ilgili mevzuatı gereği alınması gereken belgelerin alınamaması halinde proje tamamlanmamış olarak kabul edilir ve fesih işlemi uygulanır.

c) Nihai rapor ve ekleri faydalanıcı tarafından iki nüsha halinde hazırlanır ve ödeme talebi evrakı ile birlikte il müdürlüğüne sunulur. İl müdürlüğü nihai rapor ve eklerini 10 (on) iş günü içerisinde inceler. Mevzuata uygun olduğu tespit edilen yatırımlar için, son sayfasına “**Nihai Rapor .../.../... tarihinde incelenmiştir.**” ibaresi yazılan rapor il proje yürütme biriminde görevli proje kontrol görevlilerince imzalandıktan sonra raporun bir nüshası faydalanıcıya teslim edilir. Bir nüshası ise il müdürlüğünde muhafaza edilir. Ödeme için hazırlanan hak ediş Genel Müdürlüğe gönderilir. Nihai rapor ve ekindeki belgelerin eksik olması durumunda il müdürlüğü Genel Müdürlükten ödeme talebinde bulunmaz.

ç) Uygun olmadığı tespit edilen nihai rapor ve ekleri için ise eksikliklerin yatırımın son tamamlanma tarihini aşmayacak şekilde giderilmesi hususunda faydalanıcıya bilgi verilir. İl proje yürütme biriminin nihai raporu 10 (on) iş günü içerisinde inceleyeceği faydalanıcılar tarafından göz önünde bulundurulmalıdır. Projenin son tamamlanma tarihi itibarı ile nihai raporun teslim edilmemesi halinde ya da il proje yürütme biriminin yapacağı incelemenin, projenin son tamamlanma tarihinden sonraki bir tarihte bitmesi ve nihai raporun uygun bulunmaması halinde ek süre verilmez ve hibe sözleşmesi feshedilir.

d) İl proje yürütme biriminin yapacağı yer tespitinde eksiklik tespit edilmesi durumunda eksikliklerin yatırımın son tamamlanma tarihini aşmayacak şekilde giderilmesi hususunda faydalanıcıya bilgi verilir.

e) ÇED raporu veya muafiyet belgesi, çevre izin lisansı veya çevre izin belgesi ve elektrik enerjisi üretilecekse elektrik sistem kullanım anlaşması nihai rapor aşamasında sunulmalıdır. Kapasite artırımı ile modernizasyon/otomasyon niteliğindeki başvurularda ÇED raporu veya muafiyet belgesi yeni kapasiteye uygun olmalıdır.

12. ÖDEMELER

12.1. ÖDEME ÖNCESİ YERİNDE KONTROLLER

a) İl müdürlüğüne teslim edilen nihai rapor ile ödeme belgeleri; 10 (on) iş günü içerisinde ilgili mevzuat, hibe sözleşmesi ve proje amaçlarına uygunluğu açısından kontrol edilir ve tespit tutanakları düzenlenir.

b) İl proje yürütme birimi tarafından faydalanıcı ile yüklenici/tedarikçi arasında düzenlenen teslim tutanakları kontrol edilir.

c) Tespit tutanakları il proje yürütme birimi tarafından iş bitimi sonunda yerinde yapılan tespitler sonucu tutulur. İl proje yürütme birimi tarafından ara ödemelerde de tutanak düzenlenir.

ç) Ödeme öncesi yerinde kontroller, faydalanıcının hibe sözleşmesinde yer alan yükümlülüklerinin ve ödeme talebinde yer alan yatırım ve harcamaların gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini kontrol etmek için il proje yürütme biriminde görevli proje kontrol görevlileri tarafından yapılır.

d) Genel Müdürlük/il proje yürütme biriminde görevli proje kontrol görevlileri, ödeme öncesi yerinde kontrolleri, hibe sözleşmesinin imzalandığı tarihten ödemelerin yapıldığı tarihe kadar gerekli gördüğü her aşamada bildirimli veya bildirimsiz olarak gerçekleştirebilir.

e) Faydalanıcı gerçek kişi ise kendisi veya vekili, tüzel kişi ise tüzel kişilik yetkilisi yerinde kontrol esnasında yatırımın uygulama adresinde bulunmalıdır.

f) Faydalanıcı, harcama kalemlerine ait bilgi, belge ve muhasebe kayıtlarını düzenli olarak tutmak, uygunluk kriterleri için destekleyici belgeleri bulundurmak ve yerinde kontrol sırasında istenmesi halinde il proje yürütme biriminde görevli proje kontrol görevlilerine göstermek zorundadır.

g) Faydalanıcı, hibe sözleşmesi kapsamında yer alan yapım işlerini sözleşmenin eki olan projeye ait ölçülere ve teknik özelliklere uygun olarak gerçekleştirmek zorundadır. İl proje yürütme biriminde görevli proje kontrol görevlileri tüm yapım işlerinin ölçülerini, miktarlarını, teknik özelliklerini sözleşme ve ekleri ile faydalanıcının ödeme talebinde sunmuş olduğu bilgilere göre kontrol eder. Herhangi bir uyumsuzluğun tespit edilmesi eksiklik olarak değerlendirilir. Projede sunulan yapılardan herhangi birinin, poz değişikliği yapılması dışında tamamen yapılmaması eksiklik olarak değerlendirilmez ve hibe sözleşmesi feshedilir.

ğ) Hibe sözleşmesi ve eklerinde yer alan makine ve ekipmanların marka, model, teknik özellik, menşe ülke, fabrika seri numarası vb. bilgileri ödeme talebinde sunulan belgelerle uyumlu olmalı, bu makine ve ekipmanlar sözleşmenin ekinde bulunan makine yerleşim planına göre yerleştirilmiş olmalı, çalışabilir durumda olmalı ve projede belirtilen amaca uygun olarak kullanılmalıdır. İl proje yürütme biriminde görevli proje kontrol görevlileri bu kontroller sırasında herhangi bir uyumsuzluk tespit etmeleri halinde eksiklik olarak değerlendireceklerdir. Projede sunulan makine ekipmanlardan herhangi birinin belirtilen istisnalar dışında alınmaması eksiklik olarak değerlendirilmez ve hibe sözleşmesi feshedilir.

h) (g) ve (ğ) maddelerinde açıklanan eksikliğin tespit edilmesi ve tespit edilen eksikliğin hibeye esas proje tutarının %5'ini aşmaması durumunda il müdürlüğü kesintili ödeme yapma kararı alabilir. Tespit edilen eksiklik kalemleri aynı katkıya aktarılır. Bu durumda il proje yürütme birimi tespit tutanağı düzenler. Projeye ait ödeme icmalleri, kesinti tutarı ve nedenlerinin bildirildiği ve mevzuat hükümlerine göre uygunluk belirtir il proje yürütme birimi raporu ile birlikte Genel Müdürlüğe gönderilir. Tespit edilen eksikliğin hibeye esas proje tutarının %5'ini aşması durumunda ise Genel Müdürlüğün uygun görüşü doğrultusunda hibe sözleşmesi feshedilir.

ı) Hibe sözleşmesi ve ekleri kapsamında alınacak makine ve ekipmanlar ikinci el ve kullanılmış olmamalıdır.

i) Faydalanıcı, projesini tamamladığı tarih itibarı ile izleme süresi sonuna kadar mücbir sebepler hariç hiçbir koşulda yatırımını sözleşmede belirtilen amaç dışında kullanamaz ve il müdürlüğünün uygunluk görüşünü almadan yatırımında tadilat yapamaz.

j) Gerçek usulde vergiye tabi olmayan gerçek kişilerden demirbaş kaydı istenmez.

k) Faydalanıcı proje uygulaması sonunda Bakanlığın katkısına atıfta bulunacağı, nitelikleri uygulama rehberinde belirtilen levhayı ödeme talebi öncesinde yatırım uygulama sahasının en görünür kısmına yerleştirmiş olmalı ve uygulama sonrası izleme döneminin sonuna kadar yerinde bulundurulmalıdır.

12.2. ÖDEME YAPILMASI

a) Ödeme taleplerine ilişkin dokümanların formatı ve içeriği uygulama rehberinde yer almaktadır.

b) Faydalanıcının ara ödeme talebi Tebliğde belirtilen proje son tamamlama tarihinden 2 (iki) ay önceki bir tarihte olmalıdır. Sonraki tarihlerde yapılacak talepler il müdürlüğü tarafından dikkate alınmaz.

c) Hibeye esas ara ödeme talebi için kesilen fatura tutarı 5.000.000 TL'nin altında olamaz.

ç) Faydalanıcı ödeme aşamasında; 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak düzenlenmiş noter tasdikli serbest meslek makbuzu veya fatura ile yükleniciye/tedarikçiye ödemesi gereken KDV dâhil fatura tutarının tamamının ödendiğine dair banka dekontu, süt sağım üniteleri için ilgili güncel mevzuat kapsamında alınmış deney raporu ve makine, ekipman, malzeme alımları ile inşaat işlerine dair belgeleri il müdürlüğüne verir.

d) Faydalanıcılar tarafından gerçekleştirilen satın alma işlemlerine yönelik olarak il müdürlüğünün uygun görüşü sonrası faydalanıcılar ile yükleniciler/tedarikçiler arasında imzalanmış uygulama sözleşmesinin bir nüshasının il müdürlüğüne sunulmaması halinde o satın almaya ait hibe ödemesi yapılmaz.

e) Ulusal şebekeye bağlanmak üzere elektrik üretimine yönelik yenilenebilir enerji üretim tesislerini içeren yatırımlarda enerji üretimi ile ilgili olarak hibe sözleşmesi ekinde çağrı mektubunun, nihai ödemede de sistem kullanım anlaşmasının İl Müdürlüğüne sunulması halinde ödeme yapılır.

f) Faydalanıcılar ödeme talebine ilişkin il müdürlüğüne verecekleri dilekçenin ekinde bulunan belgeleri, eksiksiz ve doğru olarak 2 (iki) nüsha halinde düzenleyeceklerdir. Faydalanıcının hibeye esas gider kalemleri için yükleniciye/tedarikçiye ödemesi gereken meblağın ödendiğine dair banka dekontları il müdürlüğü tarafından ilgili bankadan teyit edilecektir. İl müdürlüğü tarafından muhafaza edilecek olan bu belgeler Genel Müdürlük tarafından gerektiğinde incelenmek üzere istenebilecektir.

g) Nihai rapor ekinde sunulacak banka dekontunun tarihi, faydalanıcıya verilecek ek süre (ilgili mevzuatı gereği alınacak belgeler için verilen ek süre hariç) içerisinde de olabilir.

ğ) Ödeme yapılan makine ve ekipman alımı faturaları (e-fatura, e-arşiv fatura, e-serbest meslek makbuzu) üzerinde "Bu fatura için KKYP kapsamında hibe desteği verilmiştir. Faturada belirtilen kalemler, faydalanıcıya nihai ödemenin yapıldığı tarihten itibaren 5 (beş) yıl süreyle satılamaz ve devredilemez." ibaresi bulunacaktır. İl müdürlüğüne teslim edilen tüm faturaların Gelir İdaresi Başkanlığı sisteminden doğrulanabilir formatta (XML formatında) ibraz edilmesi, ödeme öncesi faturaların ilgili doğrulama sistemlerinden doğrulanması ve sistemde iptal edilebilme tarihi gözetilerek faturaların iptal edilip edilmediklerinin il proje yürütme birimince kontrol edilmesi sonrasında ödeme talebinin Genel Müdürlüğe gönderilmesi gerekmektedir.

h) Tebliğ kapsamında, faydalanıcılardan her bir ödeme talebinde ve teminat iadesinde vadesi geçmiş vergi borcu ve Sosyal Güvenlik Kurumundan alınacak vadesi geçmiş prim borcu olmadığına dair güncel belgenin ibraz edilmesi gereklidir. Vergi ve SGK prim borçları ile ilgili olarak yapılandırma söz konusu ise, yapılandırmaya ilişkin resmi belgenin il müdürlüğüne ibraz edilmesi gerekir.

ı) 30/6/2007 tarihli ve 26568 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tahsilat Genel Tebliği Seri:A Sıra No:1 gereğince 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre faydalanıcılardan istenecek vadesi geçmiş borç olarak değerlendirilen amme alacaklarından mükellefiyet kaydı bulunmayanlar herhangi bir vergi dairesinden söz konusu

vergilerden mükellefiyet kayıtlarının olmadığına ilişkin güncel belgeyi almaları halinde vadesi geçmiş borç durumunu gösterir belge aranmaksızın gerekli ödeme/işlem yapılacaktır.

i) Borcu bulunan faydalanıcılar borçlarını ödedikten sonra ilgili kurumdan alacakları borcu bulunmadığını gösterir güncel belgeyi getirdiklerinde il müdürlüğünce hak ediş ödemesine ait bilgilerin Genel Müdürlüğün veri tabanındaki elektronik ödeme tablosuna girişi yapılacaktır.

j) İl müdürlüğü ödeme belgelerini kontrol eder. Ödemelerin Tebliğ ve uygulama rehberine uygun yapılmasından il müdürlükleri sorumludur.

k) Ödeme belgeleri onaylandıktan sonra bu belgelere ait bilgilerin veri tabanına girişi yapılır ve Genel Müdürlüğün veri tabanında girişi yapılan hak ediş bilgilerinin yer aldığı elektronik ödeme tablosuna ait 2 (iki) adet veri tabanı çıktısı ve Ödemeye Esas İcmal Listesi; il proje yürütme birimi personeli ile il müdür yardımcısı veya il müdürü tarafından imzalandıktan sonra mühürlenerek 1 (bir) adedi üst yazı ekinde Genel Müdürlüğe gönderilir.

l) İl müdürlüklerince veri tabanındaki elektronik ödeme tablosuna girişi yapılan ve onaylı veri tabanı çıktıları Genel Müdürlüğe ulaşan hak edişlerden uygun bulunanların yer aldığı “Ödemeye Esas İcmal Listesi”nde adı geçen faydalanıcıların hak edişleri, gerçek kişilerin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, tüzel kişilerin ise vergi numaraları esas alınarak Bakanlık Merkez Saymanlık Müdürlüğüne gönderilir. “Ödemeye Esas İcmal Listesi” aynı zamanda Tarımsal Desteklemeler ve Finans Daire Başkanlığına da gönderilir. Ödemeler, gerekli işlemler tamamlandıktan sonra bütçe imkanları doğrultusunda Genel Müdürlük tarafından T.C. Ziraat Bankası kanalıyla yapılır.

m) Faydalanıcıya yapılan ilk ödemeler geçici hesaplarda tutulur. İlk ödemenin yapılabilmesi için T.C. Ziraat Bankası tarafından faydalanıcıdan gerekli görülen belgelerin (kimlik belgesi, vergi levhası vb.) ibrazı istenir. Faydalanıcıya daha sonra yapılacak ödemeler ise kendisine ait T.C. Ziraat Bankasında mevcut veya yeni açılacak hesabına otomatik olarak aktarılır.

n) Hibe desteği kapsamında yapılacak ödemelerin zamanının Bakanlık bütçe imkânları ile ilişkili olması nedeniyle Genel Müdürlüğe iletilen ödeme taleplerinde Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından o yılın bütçe tahsisatlarının serbest bırakılmasına yönelik talimat yayınlanana kadar hiçbir ödeme talebi işleme konulamamaktadır. Faydalanıcılar tarafından bu husus planlamaları açısından dikkate alınmalıdır.

o) Faydalanıcılar tarafından düzenlenecek ödeme evrakları

1. Fatura, serbest meslek makbuzu
2. Faydalanıcının hibeye esas gider kalemleri için yükleniciye/tedarikçiye ödemesi gereken KDV dâhil fatura tutarının tamamının ödendiğine dair belge (Banka dekontu)
3. Uygulama sözleşmeleri listesi
4. Ödemeye esas icmal listesi
5. Hak ediş raporu ve eki destekleyici dokümanlar (Kapak, rapor ve metrajdan oluşmalıdır. Metraj sadece inşaat işleri için hazırlanıp yüklenici, faydalanıcı ve il müdürlüğü tarafından imzalanmalıdır.)
6. Deney raporu (Süt sağım üniteleri için)

Süt sağım üniteleri için faydalanıcının deney raporunu en geç nihai rapor ekinde sunması gerekmektedir. Yatırımın tamamlanmasını takiben Bakanlığın yetkilendirdiği ilgili kuruluşlardan biri tarafından mahallinde test yapılacak ve akabinde deney raporu düzenlenecektir. Bu işlem sırasında tedarikçi ve faydalanıcının mutlaka hazır bulunmaları gerekmektedir. Düzenlenecek deney raporunun aslı il müdürlüğünde muhafaza edilecektir. Bu organizasyonun gerçekleştirilmesinden yüklenici/tedarikçi firma sorumludur.

7. İşletme tescil belgesi (Büyükbaş/küçükbaş/kanatlı hayvancılık yatırımları için)

8. Tutanaklar:

- i. İnşaat Tespit Tutanağı
- ii. Makine ve Ekipman Tespit Tutanağı
- iii. İnşaat Teslim Tutanağı

iv. Makine ve Ekipman Teslim Tutanağı

v. Hayvan Varlığı Tespit Tutanağı

ö) Faydalanıcı, il proje yürütme biriminin yapmış olduğu iş ve işlemlere, ödemeler ile yerinde kontrol bulguları ve sonuçlarına itiraz edebilir. İtirazla konu olacak doküman eline ulaştıktan sonra 10 (on) iş günü içinde itiraz edilmelidir. İtirazlar, iadeli taahhütlü posta ile veya elden faydalanıcının hibe sözleşmesi imzaladığı il müdürlüğüne gönderilmeli ve en geç 10 (on) iş gününün sonuna kadar postaya verilmiş olmalıdır. İl müdürlüğü değerlendirmesini yaparak sonucu faydalanıcıya 15 (on beş) iş günü içinde yazılı olarak bildirir.

13. DENETİM VE İZLEME

13.1. PROJE UYGULAMALARININ DENETİMİ VE İZLENMESİ

a) İl müdürlükleri yatırımları izleme süresi boyunca yerinde kontrol eder ve bu kontrolü tutanağa bağlar. İzleme sürecine tabi proje sayısı; yüz adet ve daha az olan il müdürlükleri yılda en az iki kere, yüz adetten fazla olan il müdürlükleri ise yılda en az bir kere projelerin yerinde kontrolünü gerçekleştirir. Program kapsamında önceki dönemlerde uygulanan projelere ait yatırımların izlenmesi hibe sözleşmesinin imzalandığı tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümleri kapsamında gerçekleştirilir.

b) Faydalanıcının tüzel kişi olması durumunda, izleme süresi sonuna kadar yılda bir kez ortaklık yapısını gösterir belgenin il müdürlüğüne sunulması zorunludur.

c) Proje uygulamalarının denetimi ve izlenmesi aşamasında il müdürlüğünün Bakanlığa görüş sormasını gerektiren hallerde il proje yürütme birimi raporu ile görüş sorulması zorunludur.

ç) Program kapsamında yapılan tüm işlemler ihtiyaç duyulması halinde Bakanlık tarafından denetlenir. Bu denetimler sırasında yapılan işlemlere ait talep edilen tüm bilgi ve belgeler il müdürlüğünce Genel Müdürlüğe sunulur.

d) Proje uygulamalarının kontrolü, izlenmesi ve denetimi ihtiyaç duyulduğunda Genel Müdürlükçe de yapılır.

e) Programın tanıtım faaliyetlerinde kullanılmak üzere gerekli materyaller (fotoğraf, video, faydalanıcı/tesis bilgi formları vb.) proje bitiminde il proje yürütme birimi tarafından gerekli kontrol ve güncellemeler sonrasında dijital ve fiziki ortamda saklanır. Genel Müdürlüğün talep ettiği durumlarda ve talep edilen projelere ait veriler dijital ortamda ve üst yazı ile Genel Müdürlüğe gönderilir.

İKİNCİ BÖLÜM YATIRIM KONULARI

14. YATIRIM KONULARI HAKKINDA HUSUSLAR

1. Aile işletmesi olarak başvuru yapılması halinde başvuru sahibinin yıllık zirai gelirinin en fazla 1,5 milyon Türk Lirası olması gerekmektedir.
2. Aile işletmesi faaliyetleri kapsamında yapılacak başvurularda hibeye esas proje tutarı en fazla 8.000.000 Türk Lirasıdır.
3. Yeterli sayıda uygun başvuru olması durumunda il müdürlüğüne ayrılan bütçenin en az %30'u aile işletmeleri tarafından yapılacak başvurularda kullanılır.
4. Tebliğde belirtilen oranlar dışında kalan diğer tüm başvurular için hibe desteği oranı %50 olarak uygulanır.
5. 81 ilde; Tebliğde belirtilen yatırım konularında üretim planlamasına uygun niteliklerde başvurular kabul edilir.

14.1. TARIMSAL ÜRÜNLERİN İŞLENMESİ, PAKETLENMESİ VE DEPOLANMASINA YÖNELİK YATIRIMLAR

14.1.1. Bitkisel Ürünlere Yönelik Yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu TÜİ-A olmalıdır.
2. Bitkisel ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
3. Meyve ve/veya sebze kurutma tesisi projelerinin iklimlendirme unsurlarını içermesi zorunludur.
4. Sunulan projenin bir parçası olmak kaydıyla ekşi maya kazanları hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
5. Zeytinyağı konusunda;
  - a) Yeni tesis ve tamamlama niteliğindeki başvurularda yapılması planlanan tesisin, iki fazlı sistem üretim prosesini içermesi ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının Zeytinyağı Tesislerinde Oluşan Atık Suların Yönetiminde Uyulması Gereken Teknik Hususlar konulu 2015/10 sayılı genelgesindeki hususlara uygun olması ön koşuldur.
  - b) İki fazlı tesisler için kapasite artırımı ile modernizasyon/otomasyon niteliğindeki başvurular ya da üç fazlı tesislerin iki fazlı sisteme dönüştürülmesine yönelik kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.
6. Un ve yem konularında; kapasite artırımı için depolama tesisi [çelik silo (konik/düz)] yapımı ile modernizasyon/otomasyon niteliğinde proje başvurusu yapılabilir. Ancak 6/2/2023 tarihinde meydana gelen depremler nedeniyle zarar gören ve afet bölgesi ilan edilen illerde yem konusunda tüm niteliklerde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
7. Kütlü pamuk konusunda; sadece kütlü pamuğu lif ve çiğit olarak ayırarak çırçırılama işini yapan makinelerle çırçır randımanının yükseltilmesi amacına yönelik modernizasyon/otomasyon niteliğinde proje sunulabilecektir.
8. Çayın işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik olarak sadece Artvin, Giresun, Ordu, Rize ve Trabzon illerinde yapılacak başvurular kabul edilir.
9. Bu başlık altında, tıbbi ve aromatik özelliği olan bitkilerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması için tüm yatırım niteliklerindeki başvurular kabul edilecektir.
  - a) Tıbbi ve aromatik bitkisel ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması konusunda distilasyon kazanı, soğutucu eşanjörü, su separatörü, yağlı su toplama tankı, yakıt tankı ve su pompası satın alımları ile tesis inşası hibe desteği kapsamındadır. Nihai rapor ekinde ulaşılan kapasite ile ilgili olarak kapasite/ekspertiz raporu ibraz edilmelidir.
  - b) **Destek kapsamında olan tıbbi aromatik bitkiler:** Adaçayı, alıç, aloe vera, altın otu, anason, aronya, aslanpençesi, aspir, biberiye, civanperçemi, çakşır, çemen, çobançantası,

çörekotu, çöven, dağ çayı, defne, dereotu, devedikeni, domuz turpu, ebegümece, ekinezya, eşek hıyarı, fesleğen, geven, goji berry, göl soğanı, gümüş düğme, hardal, haşhaş, hatmi, hint yağı, hodan, hünnap, ıhlamur, ısırgan otu, kapari/kebere, karaasma, karabuğday, karahindiba, kekik, kırmızı biber, kısa mahmut, kimyon, kişniş, kuşburnu, kuzukulağı, lavanta, maydanoz, mayıs papatyası, melek otu, melocan (smilax exelsa), Meryem ana, mersin, meyankökü, nane, nezle otu, oğul otu, öksürük otu, pelin, pire otu, rezene, safran, salep, sarı kantaron, sarımsak, sumak, şerbetçiotu, şeker otu, şevketi bostan, üzerlik otu, vanilya, yaban mersini, yağ gülü, yüksükotu, zencefil ve zerdeçaldır.

10. Bitkisel üretim konusunda faaliyet gösteren başvuru sahipleri tarafından başvuru yapılması şartıyla sisleme, don önlemeye yönelik makine ve ekipmanlar ile don ve dolu önleme ile gölgelemeye yönelik file ve/veya plastik/polimer örtü, hasat filesi alımına yönelik harcamalar hibe desteği kapsamında değerlendirilir ve aynı il içerisinde yer alan birden fazla parsel için başvuru yapılabilir. Birden fazla parsel içeren başvurularda tüm parsellere ait tapu kayıtlarının başvuruda sunulması gerekir. File ve plastik/polimer örtü alımlarında kuruluma ait yapı ekipmanlarını içerecek şekilde bütçelendirme yapılabilir. Ayrıca kendi üretim kapasitesi ile sınırlı olmak kaydıyla boylama ve paketlenme tesisi yatırımlarına ilişkin harcamalar uygun harcama kapsamında değerlendirilir.

11. Aile işletmesi faaliyetleri kapsamında bitkisel ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik yeni tesis ve tamamlama niteliğindeki başvurularda projenin bir parçası olarak sunulmak ve faydalanıcının birincil üretim kapasite ile uyumlu olmak kaydıyla hasat ve yerden toplama makineleri hibe desteği kapsamında değerlendirilir. Tek başına hasat ve yerden toplama makineleri alımına yönelik proje sunulması halinde hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

12. Aile işletmesi faaliyetleri kapsamında (en az üç dekarlık) kivi ve benzeri bahçeler ile bağ tesislerine kordon telli terbiye sistemli/askı destek sistemi için aynı il içerisinde yer alan birden fazla parsel için başvuru yapılabilir. Birden fazla parsel içeren başvurularda tüm parsellere ait tapu kayıtlarının başvuruda sunulması gerekir. Proje kapsamında ihtiyaç duyulan girdiler listesi güncel uygulama rehberinde verilmiştir.

13. Tütün birim kooperatiflerinin, birliklerinin ve bunların üst birliklerinin iştegal konularında başvuruda bulunmaları halinde, Tütün Mamullerinin Üretim ve Ticaretine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik kapsamında üretim tesisi kurulmasındaki şartları sağlaması koşuluyla alınan Sarmalık Kısılmış Tütün Mamulü Üretim Tesisi Kurma Uygunluk Belgesinin mevcut tesisin ilgili mevzuatı gereği alınacak belgeler ile uyumlu olduğu kabul edilir.

14.1.2. Hayvansal Ürünlere Yönelik Yatırımlar

1. Konu kodu TÜİ-B olmalıdır.

2. Alt konu bazında belirtilen istisnalar hariç hayvansal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

3. Faydalanıcılar ödeme/nihai ödeme için talepte bulunduklarında; proje sonucu yapılan tesis, yürürlükte olan mevzuatla [11/6/2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, 20/6/2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu (Süt toplama merkezleri hariç), 27/12/2011 ve 28155 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği ile yatırım konusuyla ilgili diğer mevzuat] uyumlu olmalıdır.

4. Faydalanıcılar mevcut işletmeleri için kapasite artırımı ile modernizasyon/otomasyon niteliğinde başvuruda bulunmuşlarsa yukarıda belirtilen mevzuata uygun olarak hazırlanmış mevcut belgelerini başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklemeleri gerekmektedir.

5. Bu konu başlığı altında ayrıca aşağıdaki konular da yer alır:

14.1.2.1. Kırmızı Et ve Kanatlı Eti Parçalama ile Mamul Madde Üretimine Yönelik Yatırımlar

1. Sunulacak proje; sadece kırmızı etin, sadece kanatlı etinin veya kanatlı ve kırmızı etin birlikte işlendiği, parçalandığı, paketlenmesi ve depolandığı tesisi içerebilir.

2. Sunulan projede parçalama tesisi; kapasite kısıtları tablosunda belirtilen kapasiteye sahip olmalıdır veya başvuru sahibi, sunduğu proje kapsamında belirtilen bu kapasite limitlerine nihai rapor aşamasında ulaşacağını taahhüt etmelidir.

3. Sunulan projede et işleme konusunda; ısıtma işlemi, fermentasyon, tuzlama, kürlenme, emülsifiye etme, olgunlaştırma, marinasyon, kurutma, ekstrakte etme, ekstrüzyon veya bunların kombinasyonlarının ilk ürüne uygulanması gerekmektedir.

14.1.2.2. Su Ürünlerinin İşlenmesi, Paketlenmesi ve Depolanmasına Yönelik Yatırımlar

1. Yeni veya mevcut bir işletmede balık ve su ürünleri işleyen tesisin kurulması için inşaat işleri ile su ürünlerinin taze, soğuk/donmuş muhafazası ve/veya şoklanması için, kesme, iç organ alma, pul kazıma, yıkama, sınıflandırma, kalibrasyon/boylama, temizleme/ayıklama, sterilizasyon sistemleri için, işleme amacına (konserveleme, tuzlama/fümeleme, salamurlama etme, filetolama) yönelik sistemler ile tartma, ambalajlama, paketleme, vakum paketleme ve etiketleme sistemleri için gerekli makine ve ekipman alımı hibe desteği kapsamındadır.

2. Filetolama, dondurma, tuzlama/fümeleme, tuzlama/salamurlama etme, konserveleme, taze muhafaza, kurutma ve soğutma işlemleri ile marinasyon yapacak tesisler hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

3. Hamsi, alabalık, levrek ve çipura için; balık unu ve yağı üretimi yapan tesisler de hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

4. Surimi, deniz salyangozu, midye ve kurbağa bacağı gibi ürünleri işleyen tesisler de hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

5. Gıda amaçlı kullanılmayan su ürünleri ile ilgili yatırım başvuruları kabul edilmez.

14.1.2.3. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanların Derileri İle Küçükbaş Hayvanların Yapağlarının İşlenmesine Yönelik Yatırımlar

1. Büyükbaş ve/veya küçükbaş hayvanların derileri ile yapağlarının işlenmesine yönelik proje başvuruları yatırım yerinin organize sanayi bölgesi olması şartıyla hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Deri işleme için yapılacak proje başvuruları, yüzülmüş ve koruma işlemleri dışında işlem görmemiş derilerin, tuzlu yaş veya kuru (hava kurusu, tuzlu kuru, don kurusu) ham olarak işlendiği yatırım tesislerini kapsamaktadır.

14.1.2.4. Süt ve Süt Ürünlerine Yönelik Yatırımlar

14.1.2.4.1. Süt ve süt ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik yatırımlar

1. Süt ve süt ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Mevcut işletmede üretim sırasında oluşan peynir altı suyunun süt ürünü olarak değerlendirilerek ekonomik değerinin artırılması için yapılacak proje başvuruları da kabul edilecektir.

14.1.2.4.2. Süt toplama merkezleri

1. Yeni tesis ile modernizasyon/otomasyon niteliğindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Hem mevcut bir süt işleme tesisi olan faydalanıcılar hem de mevcut işletmesi olmadığı halde sadece süt toplama merkezleri kuracak olan faydalanıcılar proje başvurusunda bulunabilirler.

3. Başvuru sahiplerinin mevcut süt işleme tesisi için kuracakları süt toplama merkezinin/merkezlerinin toplam kapasitesi mevcut işletmenin kapasite/ekspertiz raporunda belirtilen günlük süt işleme kapasitesinden fazla olamaz.

4. Süt toplama merkezlerinde çiğ sütün toplanması, süzülmesi, soğutulması ve uygun şartlar altında depolanması ön koşuldur.

5. Çiğ süt toplamada kullanılan tankların en az 1000 L/gün kapasitede olması, yeni olması, otomatik temizleme sistemine sahip olması, sıcak su kaynağının sağlanması, süt kamyonuna süt transferini sağlamak için entegre olmuş süt pompasına sahip olması ve tankların yüzeylerinin, “Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği” ve “Gıda Hijyeni Yönetmeliği” hükümlerine uygun, bakımlı, kolay temizlenebilir, gerektiğinde dezenfekte edilebilir olması gerekir.

6. Sütün kabulü sırasında değer tespiti yapacak makine ve ekipmanlar da hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

7. Çiğ süt toplamada kullanılan tesisin yeri/yerleri ile tankın konacağı parsel/parsellerin mülkiyeti proje sahibine ait olmalı veya başvuruların başladığı tarihten itibaren en az 7 (yedi) yıllık kira sözleşmesi bulunmalı, başvuru sahibi bu belgeleri başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklemeli ve hibe sözleşmesi aşamasında noter onaylı kira sözleşmesini il müdürlüğüne sunulmalıdır. Elektrik ve su tesisatları abonelikleri başvuru sahibi adına olmalıdır.

8. Tarımsal amaçlı örgütler tarafından yapılacak başvurularda parsel/parseller ve abonelikler ortaklarının adına kayıtlı olabilir. Bu takdirde ortakların tesisin kendi adlarına kayıtlı parselde/parsellerde kurulmasına, başvuruların başladığı tarihten itibaren en az 7 (yedi) yıl süresince faaliyet göstermesine ve aboneliklerle ilgili tüm harcamaların kendilerince karşılanacağına dair rızalarının olduğu noter onaylı muvafakatname hibe sözleşmesi aşamasında il müdürlüğüne sunulmalıdır.

9. Mevcut faal işletmeler için yapılacak başvurularda, projelendirilecek süt toplama tesisi/tesisleri, işletmenin bulunduğu il sınırları içinde olmalıdır.

10. Tüzel kişi başvurularında, tüzel kişiliğin ana sözleşmesi ve/veya tüzüklerinde bu faaliyet alanı belirtilmiş olmalıdır.

14.1.2.5. Arı Ürünlerinin İşlenmesine Yönelik Yatırımlar

1. Arı ürünlerinin (bal, polen, arı sütü, propolis vb.) işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

14.1.3. Çelik Silo Konusuna Yönelik Yatırımlar

1. Bu konuda yapılacak başvurularda konu kodu TÜİ-C olmalıdır.

2. Mevcut bir tesisin bir ünitesi olarak yalnızca çelik silo yapılacak başvurularda; yatırımın niteliği modernizasyon/otomasyon, konu kodu ise TÜİ-C olmalıdır. Ancak mevcut bir tesiste modernizasyon/otomasyon niteliğinde makine ekipman alımı ile inşaat işleri yanında çelik silo da yapılmak istenmesi halinde başvuruda seçilecek konu kodu, mevcut tesisin konusu ile ilgili konu kodu (TÜİ-A vb.) olmalıdır.

3. Mevcut bir çelik siloda modernizasyon/otomasyon niteliğinde sadece yenilenebilir enerji üretimi yapılacak başvurularda konu kodu YEÜ olarak seçilmelidir.

4. Mevcut tesise ait ilgili mevzuatı gereği alınması gereken belgeler başvuru ekinde sunulması gerekmektedir.

5. Çelik silo inşaatı izinlendirmeye tabi ise ilgili belgeler hibe sözleşmesi aşamasında sunulmalıdır.

14.1.4. Soğuk Hava Deposu Konusuna Yönelik Yatırımlar

1. Tarımsal amaçlı örgütler tarafından yapılan başvurular hariç, soğuk hava depolarında soğutma ünitesinin yer aldığı alanlar kapasite kısıtları tablosunda belirtilen kapasitede olmalıdır.

2. Tarımsal amaçlı örgütler için üyelerinin su ürünleri yetiştiriciliği konusunda faaliyet göstermeleri halinde, üretim kapasiteleri oranında soğuk hava deposu yapımı ve buzlama makinesi alımı hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir.

3. Bu konuda yapılacak başvurularda konu kodu TÜİ-Ç olmalıdır.

4. Mevcut bir tesisin bir ünitesi olarak yalnızca soğuk hava deposu yapılacak başvurularda yatırımın niteliği modernizasyon/otomasyon; konu kodu ise TÜİ-Ç olmalıdır. Ancak mevcut bir tesiste modernizasyon/otomasyon niteliğinde makine ekipman alımı ile inşaat işleri yanında soğuk hava deposu da yapılmak istenmesi halinde başvuruda seçilecek konu kodu, mevcut tesisin konusu ile ilgili konu kodu (bitkisel ürün işleyen tesisler için TÜİ-A, hayvansal ürün işleyen tesisler için TÜİ-B, su ürünleri yetiştiriciliği konusunda tarımsal amaçlı örgütlerce yapılacak tesisler için yatırım konusunun kodu SÜİ-A, SÜİ-B ya da SÜİ-C vb.) olmalıdır.

5. Mevcut bir soğuk hava deposunda modernizasyon/otomasyon niteliğinde yenilenebilir enerji üretimi, soğuk hava deposu ekipmanları ile soğuk hava deposunda depolanan ürünlerin pazara sevki öncesi tasnifi ve kasalanması için kullanılacak makine ve ekipmanların alımı hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

6. Modernizasyon/otomasyon niteliğinde sadece yenilenebilir enerji üretimi yapılacak başvurularda konu kodu YEÜ olarak seçilmelidir.

7. Yeni tesis niteliğinde yapılan başvurularda da soğuk hava deposunda depolanan ürünlerin pazara sevki öncesi tasnifi ve kasalanması için kullanılacak makine ve ekipmanların alımına yönelik gider kalemleri destek kapsamında yer alır.

14.2. TARIMSAL ÜRETİME YÖNELİK YATIRIMLAR

14.2.1. Kapalı Ortamda Bitkisel Üretime Yönelik Yatırımlar

1. Kapalı ortamda bitkisel üretim ünitesi; içerisinde bitkinin gereksinim duyduğu ışık, ısı, nem, hava akışı, karbondioksit (CO₂), bitki besin maddeleri gibi çevre koşullarının yapay yollarla kısmen ya da tamamen oluşturulup denetim altında tutulduğu, aynı üreticinin tasarrufunda bulunan yüksek tünel, sera, çadır ile betonarme, çelik, plastik ve benzeri yapı elemanları kullanılarak yatay veya dikey olarak inşa edilmiş birbirinden bağımsız kapalı üretim ortamını ifade eder.

2. Bu başlık altında sadece yeni tesis ile modernizasyon/otomasyon yatırım niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.

3. Modernizasyon/otomasyon niteliğinde iklimlendirme, sulama ve/veya gübreleme sistemi ile yenilenebilir enerji kullanımına yönelik başvuru yapılabilir.

4. Kapalı ortamda yapay ışık, ısı, nem vb. faktörlerin kontrolü ile gerçekleştirilen topraksız dikey tarım uygulamalarında alan kısıtı bulunmamaktadır.

5. **Yüksek tünel**; mahya yüksekliği 4,5 metreye kadar olan, bağımsız veya bloklar halinde yapılabilen, konstrüksiyonunda galvaniz profil ve/veya galvaniz boru kullanılarak inşa edilmiş; meyve, sebze ve süs bitkisi yetiştiriciliğinin yapıldığı tesistir.

a) Yüksek tünelde süs bitkisi yetiştiriciliği; dış mekân, iç mekân, kesme çiçek ve soğanlı yumru bitki yetiştiriciliğini kapsar.

b) Yüksek tünel inşasında kullanılan konstrüksiyon ve diğer yapı elemanları, altyapı işleri, beton işleri, örtü malzemesi ve ekipmanları hibeye esas proje giderleri olarak değerlendirilir.

c) Yeni tesis yatırım niteliğindeki yüksek tünel başvuruları; sulama sistemleri ve gübreleme sistemini bir bütün olarak içermelidir.

d) Kapalı Ortamda Bitkisel Üretim Kayıt Sistemi Yönetmeliğine uygun olarak KOBÜKS'e kayıt yaptırılması gerekir. KOBÜKS kayıt belgesi nihai rapor ekinde il müdürlüğüne sunulur.

e) Projelendirilmek istenildiği takdirde tesisin ısıtma sistemi; katı yakıtlı bir sistem olabileceği gibi yenilenebilir enerji sistemlerini de içerebilir. Hibeye esas proje giderleri arasında, ısıtma sisteminin yanında izolasyon sistemleri ve ısı pompası da uygun giderler kapsamında kabul edilir.

f) Hâlihazırda üretim yapılan yüksek tünelde yenilenebilir enerji, sulama sistemleri, otomasyon sistemleri (havalandırma), gübreleme sistemleri, ısıtma sistemleri, ısı perdesi ve sera örtüsü, tesisin tarımsal üretim kapasitesiyle uyumlu olması şartıyla hibe kapsamında değerlendirilir. Örtü malzemesi olarak en az 36 ay ömürlü malzeme kullanılmalıdır.

g) Modernizasyon/otomasyon niteliğindeki başvurularda ısıtma sistemi olarak yenilenebilir enerji üretim kaynakları projelendirildiğinde dekar başı maliyet, yüksek tünelde dekar başı maliyetin en fazla %30'u; yenilenebilir enerji üretim hariç otomasyon sistemleri (havalandırma), sulama sistemleri, gübreleme sistemi, ısıtma sistemi, ısı perdesi ve sera örtüsü bir bütün olarak projelendirildiğinde ise dekar başı maliyet, ısıtma sistemi bulunmayan ya da katı yakıtlı yüksek tünelde dekar başı maliyetin en fazla %60'ı olmalıdır. Sulama, gübreleme ve havalandırma ekipmanlarından herhangi birini içeren mevcut tesisler için modernizasyon/otomasyon niteliğindeki başvurularda tesiste eksik olan sulama, gübreleme ve havalandırma ekipmanlarından herhangi biri için başvuruda bulunulabilir. Bu durumda her bir ekipman için dekar başı maliyetin en fazla %15'i olmalıdır.

h) Yüksek tünelde dekar başı maliyet:

i. Isıtma sistemi kullanılmadığında en fazla 850.000 TL/daa

ii. Isıtma sistemi olarak katı yakıtlı bir sistem kullanıldığında en fazla 1.100.000 TL/daa

iii. Isıtma sistemi olarak yenilenebilir enerji üretim kaynakları kullanıldığında en fazla 1.000.000 TL/daa'dır.

i) Yüksek tünel için özel pozlar ve referans fiyatlar uygulama rehberinde yer almaktadır.

6. **Modern seralar;** iklimlendirme, sulama ve gübreleme sistemli, iklime bağlı çevre koşulları denetlenerek içerisinde kültür bitkileri ile bunların tohum, fide ve fidanlarının ekonomik olarak üretilmesi, yetiştirilmesi, sergilenmesi ve korunmasını olanaklı kılan, uygun bir bitki gelişimi için ideal koşulları sağlamayı ve yıl boyunca üretim yapmayı amaçlayan, üzeri ışık geçirebilen bir malzeme ile kaplı, içinde hareket edilebilen, iklimlendirme (ısıtma-soğutma-sisleme vb.), otomasyon sistemleri ve sulama sistemine sahip modern örtüaltı ünitelerini içeren tarımsal yapılardır.

a) Sera başvurularında; tamamlama ve kapasite artırımı niteliğindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

b) Mevcut seraların sadece enerji ihtiyacının yenilenebilir enerji kaynağından karşılanmasına yönelik başvuruda bulunulması halinde hibe başvuru formunda yatırımın niteliği modernizasyon/otomasyon, konu kodu ise YEÜ olmalıdır. Yenilenebilir enerji ile birlikte sulama, gübreleme, havalandırma, iklimlendirme sistemlerinin veya bu sistemlerden eksik olanın da bütçelendirilmesi halinde konu kodu TÜY-A olmalıdır.

c) Yenilenebilir enerji kullanılan seralar;

i. Yeni sera projesi başvurularında, yenilenebilir enerji kaynağı da (jeotermal, biyogaz, güneş ve rüzgâr) uygun harcama kapsamında değerlendirilir.

ii. Yenilenebilir enerji kaynağı olarak güneş enerjisi kullanılan sera projelerinde; güneş enerjisine dayalı elektrik üretim tesisinin başvuruya esas projede bulunması zorunludur.

iii. Tesis/proje, elektrik piyasasında lisanssız elektrik üretimine ilişkin mevzuat hükümlerine göre projelendirilmelidir.

iv. Yenilenebilir enerji kaynaklı sera başvurularında yenilenebilir enerji kaynağı jeotermal veya biyogaz ise bu kaynakların seranın sadece ısı ihtiyacını karşılaması yeterlidir.

d) Modern sera başvurularında yeni tesisler için hibe kapsamında kabul edilecek dekar başı maliyet;

i. Topraklı seralarda en fazla 1.200.000 TL/daa

ii. Topraksız seralarda en fazla 1.500.000 TL/daa

iii. Topraksız, sislemeli, cam seralarda en fazla 2.000.000 TL/daa

iv. Topraksız, sislemeli ve su kültürü (Hidroponik) kullanan seralarda örtü malzemesine bakılmaksızın en fazla 2.500.000 TL/daa

olmalıdır.

e) Dekar başı maliyet; sulama, gübreleme, havalandırma, iklimlendirme unsurlarının birlikte projelendirildiği modernizasyon/otomasyon niteliğinde başvuru yapılması durumunda dekar başı maliyetlerin %45'ini; serada eksik olan iklimlendirme, sulama, gübreleme ve havalandırma ekipmanlarından her biri için %15'ini aşamaz.

f) Modern seralarda yeni tesis kapsamında yapılacak yatırımlarda yenilenebilir enerji üretim ünitesinin projelendirilmesi zorunlu değildir. Ancak yenilenebilir enerji üretimi de projelendirilmiş ise hibeye esas proje tutarı başvuru yılı için belirlenen üst limit içinde kalmak kaydı ile yenilenebilir enerji ünitesinin maliyeti, dekar başına maliyetlerin en fazla %45'ine kadar bütçelendirilebilir. Yenilenebilir enerji üretim ünitesi içermeyen ancak kamu kaynaklı jeotermal enerji kullanılacak modern seralarda bu enerjinin serada kullanımı sağlayan unsurlar dekar başı maliyetin en fazla %15'i olacak şekilde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

g) 4/7/2019 tarihli ve 7181 sayılı Tapu Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 10 uncu maddesi ile 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunun 27 nci maddesinin birinci fıkrası kapsamındaki tarımsal amaçlı seralarda ruhsat şartı aranmayacaktır. Yeni tesis kapsamında yapılacak yatırımlarda, il müdürlüğünden alınan uygun görüş ve etüt ve projelerin fen, sanat ve sağlık kurallarına uygun olduğuna dair ilgili yerden alınacak yazı, hibe sözleşmesi aşamasında sunulmalıdır.

h) Mevcut faal bir serada gerçekleştirilecek projelerde seranın kapalı ortamda bitkisel üretim kayıt sistemine kayıtlı olduğuna dair belgenin başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmesi gerekmektedir. Niteliği yeni tesis olan başvurularda ise seranın nihai rapor aşamasında kapalı ortamda bitkisel üretim kayıt sistemine kayıtlı olması gerekmektedir.

i) Yatırımın niteliğine bakılmaksızın nihai rapor aşamasında seranın yürürlükte olan ulusal mevzuat hükümlerine uygun olması gerekmektedir.

14.2.2. Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar

1. Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu TÜY-B olmalıdır.

2. Hayvan varlığına bağlı olarak ilgili mevzuatına göre zorunlu olması halinde işletmede elde edilen gübrenin depolanması için sızdırmaz bir depoya yer verilmelidir. Depo hacmi hesaplanırken 12/10/2025 tarihli ve 33045 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Nitrata Hassas Bölgelerin Belirlenmesi, Çevre Dostu Tarımsal Uygulamalar ve Nitrat Eylem Planının Uygulanması, İzlenmesi ve Raporlanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2025/17) ile Tebliğin uygulamasına ilişkin düzenlemelerde yer alan hususlar dikkate alınacaktır.

3. Gübre deposu hesabında işletmenin mimari projede belirtilen kurulu kapasitede barındıracağı toplam hayvan sayısı esas alınır. Gübre deposu hacmi; işletmedeki ön gübre deposu, sıvı gübre deposu (varsa) ve katı gübre depo hacimlerinin toplamını ifade eder.

4. Canlı hayvan alımı hibe kapsamında değildir.

5. Alınacak makine ve ekipmanlar, işletmenin kapasitesi ile uyumlu olması koşuluyla hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

6. Zorunlu alanlar ve zorunlu ekipmanlar olarak belirtilen alan ve ekipmanların, aile işletmesi faaliyetleri kapsamında zorunlu olmayıp hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir. Ancak tesis tamamlandığında ilgili mevzuatı gereği alınması gerekli belgelerden faydalanıcı sorumlu olup bu hususta proje kapasitesi ve hayvan sayısına göre zorunlu olarak bulunması gereken alanlar projede planlanmalıdır. Bu alanların hibe desteği kapsamında projelendirilmek istenmesi halinde ise mevzuatta belirtilen alan büyüklükleri dikkate alınmalıdır.

7. Tarımsal üretim planlaması kapsamında ailelerin zati ihtiyaçlarının karşılanmasında belirlenen 5 başa kadar (5 baş dahil) işletmelerin yapacakları başvurular, tarımsal yer altı su kısıtı olduğu tespit edilen yerler hariç, tüm yatırım niteliklerinde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

8. Başvuru sahibinin kendisine ait olan veya nihai rapor aşamasında edineceğini taahhüt edeceği hayvan varlığı proje kapasitesinin %50'sinden az olamaz. Var olan hayvan sayısı bilgisi ve/veya taahhütname başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenir.

9. Faydalanıcının başvuru aşamasında taahhüt ettiği hayvan varlığı izleme süresi boyunca %50'nin altına düşemez ve izleme süresi sonunda başvuru aşamasında taahhüt edilen proje kapasitesinin en az %90'ına ulaşılması gerekmektedir. İzleme süresi boyunca ve il proje yürütme birimi tarafından yapılacak son kontrolde taahhüt edilen/mevzuatta belirtilen proje kapasitesine ulaşılmadığının tespiti halinde hibe sözleşmesi hükümlerince fesih işlemleri başlatılır.

10. Tarımsal üretime yönelik yatırımlar kapsamında sunulan projelerde ek olarak kesimhane bulunamaz, bu şekilde projelendirilmiş yatırım başvuruları reddedilir.

11. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği konusunda damızlık hayvan yetiştiriciliğine (süt ve besi) yönelik başvurular da hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

12. Faydalanıcılar hayvan yetiştiriciliğine yönelik tarımsal yatırım konularında sundukları proje kapsamında kapasiteleri oranında izoleli hayvan barınağı amaçlı bir adet çadır alımı için başvuru yapabileceklerdir:

a) Çadırlar tüm zeminlere (toprak, beton, kilitli taş, hatıl beton) kurulabilir olmalıdır.

b) Çadır; yan yüksekliği en az 2 metre ve orta yüksekliği en fazla 6 (altı) metre, metal aksamın tamamı demonte iskelet geçmeli (kilit) sistemli olarak imal edilmiş, bağlantılı, makaslı ve iki makas arası mesafesi en az 2 metre olan, makasları zemine çelik dübeller ile sabitlenebilen özellikte olmalıdır. Çadırın alın kısımları (ön ve arka kapılarda bulunan) gövde malzemesi ile aynı özellikte olmalıdır.

c) Dış brandası birinci kalitede en az 1100 denye ve m² ağırlığı en az 650 gram olmalıdır. Branda aksamı alev-yürümez, anti bakteriyel, UV katkılı ve su, nem, rutubet vb. olumsuz şartlardan uzun süre etkilenmeyen, astarı hava ve nem geçiren özellikte olmalıdır.

ç) Bir yüzü folyolu mineral şilte yalıtım (5 cm), sudan ve nemden etkilenmeyen demontede kopma ve dağılma yapmayan termal yalıtım, bizofol hava kabarcıklı (aba) yalıtım veya yay teknolojisi ile üretilmiş 500 gr/m² keçe yalıtım malzemelerinden birisi iklim ve coğrafya şartlarına göre tercih edilmelidir.

d) Her 10 metrede 1 adet mahya baca sistemi veya metal baca havalandırması olmalıdır.

e) Traktör giriş-çıkışları için kapı bulunmalıdır.

f) Çadır ölçeklerine uygun sayıda, çadırın ön ve arka kısmında veya yan kısımlarında sineklikli branda kapaklı pencereler olmalıdır.

g) Çadır alımlarında hibeye esas yatırım bedeli 1 m² çadırın referans fiyatı (makaslı montaj dahil) 1.700 (bin yedi yüz) Türk Lirası olarak hesaplanacaktır.

14.2.2.1. Süt hayvanı (sığır/manda) yetiştiriciliği

1. Tarımsal üretim planlaması kapsamında tarımsal yer altı su kısıtı olmayan, mera vasfı ve kaba yem üretim potansiyeli yüksek olan ve süt havzası oluşturmak amacıyla Planlama Bölgesi illeri olarak belirlenen Amasya, Bingöl, Bitlis, Çorum, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Muş, Tokat ve Tunceli illerinde tarımsal üretim planlamasında belirtilen konularda sunulan projeler artı puan verilerek öncelikli olarak değerlendirilir.

2. Süt üretimi için yapılan proje başvurularında sürü projeksiyonunun yer alması zorunludur. Sürü projeksiyonu, sunulan proje için taahhüt sayılır.

Süt hayvanı (sığır/manda) yetiştiriciliği için ahır projelerinde zorunlu alanlar

1. Anaç/Sağmal Hayvan Bölmesi

2. Sağımhane

3. Doğumhane

4. Revir

5. Buzağı bölmesi veya kulübeleri sağmal inek sayısının en fazla %20 oranı gözetilerek planlanmalıdır.

6. Genç hayvan bölmeleri toplam alanı anaç hayvanlar için ayrılan alanın en az %60'ı kadar olmalıdır. Aynı oranda gezinti alanı da ayrıca planlanabilir.

7. Kapalı ahırlarda pencere alanları ve havalandırma bacaları: Kapalı ahırlarda taban alanının en az %5'i oranında pencere planlanmalıdır. İşletme çatısında ahır taban alanının en az %1'i oranında havalandırma bacaları/boşlukları planlanmalıdır.

8. İşletmenin ana giriş kapısında ve ahırların girişinde dezenfeksiyon alanı (çukuru) bulunmalıdır.

9. Kapasiteye uygun gübre ve yem deposu olmalıdır. Kaba yem depoları sundurma olarak da projelendirilebilir.

10. Süt üretimi için yapılacak yeni tesis başvurularında, ahır ve sabit süt sağım ünitesi birlikte projelendirilmelidir.

11. Zorunlu alan büyüklükleri belirlenirken yatırım yeri tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesinde olması halinde yatırım yerinin bağlı olduğu mevzuat hükümlerine uyulması ve proje bitiminde ilgili mevzuatı gereği alınacak belgelerin alınmasına engel teşkil etmeyecek şekilde belirlenmiş olması gerekmektedir.

Süt hayvanı (sığır/manda) yetiştiriciliği için ahır projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu olmayan alanlar

Proje içeriğinde yer verilmesi koşuluyla, beher hayvan başına en fazla 7 m² gezinti alanı da ayrıca planlanabilir.

Silaj çukuru, buzağı bakım ünitesi hibe desteği kapsamında değerlendirilecek olup zorunlu olmayan alanlardır.

Süt hayvanı (sığır/manda) yetiştiriciliği için ahır projelerinde zorunlu ekipmanlar

1. Gübre yönetimi için; gübre sıyrıcı (halatlı/zincirli)/ızgara altı doğal akışlı ve setli gübre yönetim sistemi, gübre karıştırıcısı, gübre pompası.

2. Süt üretimi için; bilgisayarlı sürü yönetimine sahip sağım ünitesi veya komple sistem süt sağım ünitesi, süt soğutma ve depolama tankı (Sütü en az 2 (iki) gün depolayacak kapasitede olacaktır).

3. Sürü yönetimi için; başvuru aşamasında taahhüt edilen hayvan varlığı üzerinden belirlenen kapasiteyle orantılı; mastitis tespit cihazı, kızgınlık tespit sistemi, ineklerde doğum takip sistemi, üreme ve tohumlama takibi, muayene, aşı ve tedavi işlemleri, süt takibi sistemleri. (Sürü yönetim sistemi, komple bir yazılım ve donanım olabileceği gibi ayrı cihazların tek yazılım üzerinden izlenebileceği farklı izleme sistemlerinden oluşabilir.)

4. Otomatik suluk.

Süt hayvanı (sığır/manda) yetiştiriciliği için ahır projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu olmayan ekipmanlar

Otomatik süt sağım robotu, otonom buzağı besleme robotu, otonom yem itme robotu, otonom gübre sıyırma robotu, hayvan bakım aracı (travay), padok (Rulo/tabaka yatak, yatak durak demiri/yatak demir sistemleri ve/veya yemlik kilidi), gübre seperatörü, sıvı gübre tankeri, havalandırma ve serinletme fanları, otomatik hayvan kaşıma fırçası (kaşağı), balya makinesi ve silaj makinesi, yemleme bandı (konveyör)/elektrikli raylı yem karma-dağıtma makinesi, yem karma (sabit/hareketli/elektrikli/şaftlı), yem kırma/ezme makinesi (elektrikli/şaftlı) kantar hibe desteği kapsamında değerlendirilecek olup zorunlu olmayan ekipmanlardır. Bu ekipmanlar dışında projede yer alan makine ve ekipman alımları aynı katkı ile karşılanacaktır.

Süt hayvanı (sığır/manda) yetiştiriciliği için ahır projelerinde alan büyüklükleri

Burada belirtilen sayısal ölçülerin en fazla %30 kadar fazlası kullanabilir. Aşağıda belirtilen sayısal ölçülerden aralık verilmiş değerler için %30 uygulanmaz. Projeler bu sınırlama içinde yapılmalıdır. Hayvanlar için ayrılan gezinti alanlarının üstü kapatılmamalıdır.

Süt Sığırı Kapalı Ahır Projelerinde Aranacak Kriterler

- 6. aydan 12. aya kadar beher sığır için;

- Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 0,7 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,2 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 4 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 4 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 12. aydan 18. aya kadar beher sığır için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 0,9 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,45 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 6 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 6 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 18 aydan büyük beher sığır için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1,1 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,80 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 6. aydan 12. aya kadar beher sığır için; ahır dışında en az 4 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 12. aydan 18. aya kadar beher sığır için; ahır dışında en az 6 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 18 aydan büyük beher sığır için; ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.
- İşletmede her 25 sağmal hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde doğum bölmesi planlanmalıdır.
- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

Süt Sığırı Yarı Açık Ahır Projesinde Aranacak Kriterler

- 6. aydan 12. aya kadar beher sığır için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 0,7 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,2 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 4 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 4 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 12. aydan 18. aya kadar beher sığır için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 0,9 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,45 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 6 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 6 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 18 aydan büyük beher sığır için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1,1 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,80 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 6. aydan 12. aya kadar beher sığır için; ahır dışında en az 4 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 12. aydan 18. aya kadar beher sığır için; ahır dışında en az 6 m² gezinti alanı

planlanabilir.

- 18 aydan büyük beher sığır için; ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.
- İşletmede her 25 sağmal hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde doğum bölmesi planlanmalıdır.
- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

Süt Sığırı Açık Ahır Projesinde Aranacak Kriterler

- Sundurmasız açık ahırlarda; 12 aydan büyük beher sığır için en az 14 m², 12 aydan küçük beher sığır için en az 8 m² alan sağlanmalıdır.
- Sundurmalı açık ahırlarda; sundurma dışında kalan açık alanda 12 aydan büyük beher sığır için en az 7 m², 12 aydan küçük beher sığır için en az 4 m² alan sağlanmalıdır.
- Sundurmalı ahırlarda 12 aydan büyük beher sığır için en az 7 m², 12 aydan küçük beher sığır için en az 4 m² sundurma alanı sağlanmalıdır.
- Durak planlanmış ise; 12 aydan büyük beher sığır için; durak genişliği en az 1,1 metre, toplam durak uzunluğu ise 1,80 metre arasında olmalıdır.
- 12 aydan küçük beher sığır için; durak genişliği en az 0,7 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,2 metre olmalıdır.
- Yemlik genişliği; 12 aydan küçük sığırlar için en az 30 cm, 12 aydan büyük sığırlar için en az 60 cm olacak şekilde planlanmalıdır.
- İşletmede her 25 sağmal hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde doğum bölmesi planlanmalıdır.
- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

Süt Mandası Kapalı Ahır Projelerinde Aranacak Kriterler

- 6. aydan 12. aya kadar beher manda için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 0,8 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,3 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 5 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 5 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 12. aydan 18. aya kadar beher manda için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,5 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 18 aydan büyük beher manda için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1,2 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,9 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 6. aydan 12. aya kadar beher manda için; ahır dışında en az 5 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 12. aydan 18. aya kadar beher manda için; ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.

- 18 aydan büyük beher manda için; ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.
- İşletmede her 25 sağmal hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde doğum bölmesi planlanmalıdır.
- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

Süt Mandası Yarı Açık Ahır Projelerinde Aranacak Kriterler

- 6. aydan 12. aya kadar beher manda için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 0,8 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,3 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 5 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 5 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 12. aydan 18. aya kadar beher manda için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,5 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 18 aydan büyük beher manda için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1,2 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,9 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 6. aydan 12. aya kadar beher manda için; ahır dışında en az 5 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 12. aydan 18. aya kadar beher manda için; ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 18 aydan büyük beher manda için; ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.
- İşletmede her 25 sağmal hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde doğum bölmesi planlanmalıdır.
- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

Süt Mandası Açık Ahır Projesinde Aranacak Kriterler

- Sundurmasız açık ahırlarda; 12 aydan büyük beher manda için en az 13 m², 12 aydan küçük beher sığır için en az 10 m² alan sağlanmalıdır.
- Sundurmalı açık ahırlarda; sundurma dışında kalan açık alanda 12 aydan büyük beher manda için en az 7 m², 12 aydan küçük beher manda için en az 5 m² alan sağlanmalıdır.
- Sundurmalı ahırlarda 12 aydan büyük beher manda için en az 7 m², 12 aydan küçük beher manda için en az 5 m² sundurma alanı sağlanmalıdır.
- Durak planlanmış ise; 12 aydan büyük beher manda için; durak genişliği en az 1,2 metre, toplam durak uzunluğu ise 1,9 metre arasında olmalıdır.
- 12 aydan küçük beher manda için; durak genişliği en az 0,8 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,3 metre olmalıdır.
- Yemlik genişliği; 12 aydan küçük manda için en az 30 cm, 12 aydan büyük manda için en az 60 cm olacak şekilde planlanmalıdır.
- İşletmede her 25 sağmal hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde doğum

bölmesi planlanmalıdır.

- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

14.2.2.2. Büyükbaş besi yetiştiriciliği

Tarımsal üretim planlaması kapsamında tarımsal yer altı su kısıtı olmayan, mera vasfı ve kaba yem üretim potansiyeli yüksek olan ve besi havzası oluşturmak amacıyla Planlama Bölgesi illeri olarak belirlenen Ağrı, Ardahan, Artvin, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Sivas, Şırnak, Tunceli ve Van illerinde tarımsal üretim planlamasında belirtilen konularda sunulan projeler artı puan verilerek öncelikli olarak değerlendirilir.

Büyükbaş besi ahır projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu alanlar

1. Hayvan Bölmesi
2. Revir
3. İşletmenin ana giriş kapısında ve ahırların girişinde dezenfeksiyon alanı (çukuru) bulunmalıdır.

4. Kapasiteye uygun gübre ve yem deposu bulunmalıdır. Kaba yem depoları sundurma olarak da projelendirilebilir.

5. İşletmenin hem süt hem de besi faaliyetlerini birlikte yürüttüğü karma bir yapıya sahip olması durumunda, işletmede bulunan sağmal süt sığırcı sayısı dikkate alınarak kapasite ile orantılı olacak şekilde sağımhane planlanabilir. Sağımhane bulunması zorunlu olmayıp işletmede planlanmasının elzem olması halinde hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir.

6. Zorunlu alan büyüklükleri belirlenirken yatırım yeri tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesinde olması halinde yatırım yerinin bağlı olduğu mevzuat hükümlerine uyulması ve proje bitiminde ilgili mevzuatı gereği alınacak belgelerin alınmasına engel teşkil etmeyecek şekilde belirlenmiş olması gerekmektedir.

Büyükbaş besi ahır projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu ekipmanlar

1. Gübre yönetimi için; gübre sıyırıcı (halatlı/zincirli)/ızgara altı doğal akışlı ve setli gübre yönetim sistemi, gübre karıştırıcısı ve gübre pompası.
2. Otomatik suluk.

Büyükbaş besi ahır projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu olmayan ekipmanlar

1. Hayvan bakım aracı (travay), padok (Rulo/tabaka yatak, yatak durak demiri/yatak demir sistemleri ve/veya yemlik kilidi), havalandırma ve serinletme fanları, otomatik hayvan kaşıma fırçası (kaşağı), gübre seperatörü, balya makinesi, silaj makinesi, kantar, sıvı gübre tankeri, yemleme bandı (konveyör)/elektrikli raylı yem karma-dağıtma makinesi, yem karma makinesi (sabit/hareketli/elektrikli/şaftlı), yem kırma/ezme makinesi (elektrikli/şaftlı); zorunlu olmayan ekipmanlardır.

2. Bu ekipmanların dışında projede yer alan makine ve ekipman alımları aynı katkı ile karşılanacaktır.

Büyükbaş besi ahır projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek alan büyüklükleri

Burada belirtilen sayısal ölçülerin en fazla %30 kadar fazlası kullanabilir. Aşağıda belirtilen sayısal ölçülerden aralık verilmiş değerler için %30 uygulanmaz. Projeler bu sınırlama içinde yapılmalıdır. Hayvanlar için ayrılan gezinti alanlarının üstü kapatılmamalıdır.

Besi Sığırcı Kapalı Ahır Projesinde Aranacak Kriterler

- 6. aydan 12. aya kadar beher sığır için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 0,7 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,2 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az

- 4 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 4 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 12. aydan 18. aya kadar beher sığır için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 0,9 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,45 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 6 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 6 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 18 aydan büyük beher sığır için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1,1 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,80 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 6. aydan 12. aya kadar beher sığır için ahır dışında en az 4 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 12. aydan 18. aya kadar beher sığır için ahır dışında en az 6 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 18 aydan büyük beher sığır için ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.
- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

Besi Sığırı Yarı Açık Ahır Projesinde Aranacak Kriterler

- 6. aydan 12. aya kadar beher sığır için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 0,7 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,2 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 4 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 4 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 12. aydan 18. aya kadar beher sığır için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 0,9 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,45 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 6 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 6 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 18 aydan büyük beher sığır için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1,1 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,80 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 6. aydan 12. aya kadar beher sığır için; ahır dışında en az 4 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 12. aydan 18. aya kadar beher sığır için; ahır dışında en az 6 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 18 aydan büyük beher sığır için; ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.
- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

Besi Sığırı Açık Ahır Projesinde Aranacak Kriterler

- Sundurmasız açık ahırlarda; 12 aydan büyük beher sığır için en az 14 m², 12 aydan

küçük beher sığır için en az 7 m² alan sağlanmalıdır.

- Sundurmalı açık ahırlarda sundurma dışında kalan açık alanda 12 aydan büyük beher sığır için en az 7 m², 12 aydan küçük beher sığır için en az 4 m² alan sağlanmalıdır.
- Sundurmalı ahırlarda 12 aydan büyük beher sığır için en az 7 m², 12 aydan küçük beher sığır için en az 4 m² sundurma alanı sağlanmalıdır.
- Durak planlanmış ise; 12 aydan büyük beher sığır için durak genişliği en az 1,1 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,80 metre olmalıdır.
- 12 aydan küçük beher sığır için durak genişliği en az 0,7 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,2 metre olmalıdır.
- Yemlik genişliği; 12 aydan küçük sığırlar için en az 30 cm, 12 aydan büyük sığırlar için en az 60 cm olacak şekilde planlanmalıdır.
- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

Besi Mandası Kapalı Ahır Projesinde Aranacak Kriterler

- 6. aydan 12. aya kadar beher manda için; Durak planlanmış ise;
  - Durak genişliği en az 0,8 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,3 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 4 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise;
  - Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 5 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 12. aydan 18. aya kadar beher manda için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,5 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 18 aydan büyük beher manda için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1,2 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,9 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 6. aydan 12. aya kadar beher manda için ahır dışında en az 5 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 12. aydan 18. aya kadar beher manda için ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 18 aydan büyük beher manda için ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.
- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

Besi Mandası Yarı Açık Ahır Projesinde Aranacak Kriterler

- 6. aydan 12. aya kadar beher manda için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 0,8 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,3 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 5 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 5 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 12. aydan 18. aya kadar beher manda için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,5 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.

- Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 18 aydan büyük beher manda için;
  - Durak planlanmış ise; Durak genişliği en az 1,2 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,9 metre olmalıdır. Duraklarla, gübre yolunun da dahil olduğu en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
  - Durak planlanmamış ise; Gübre yolu dahil olacak şekilde en az 7 m² toplam alan sağlanmalıdır.
- 6. aydan 12. aya kadar beher manda için ahır dışında en az 5 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 12. aydan 18. aya kadar beher manda için ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.
- 18 aydan büyük beher manda için ahır dışında en az 7 m² gezinti alanı planlanabilir.
- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

Besi Mandası Açık Ahır Projesinde Aranacak Kriterler

- Sundurmasız açık ahırlarda; 12 aydan büyük beher manda için en az 13 m², 12 aydan küçük beher sığır için en az 10 m² alan sağlanmalıdır.
- Sundurmalı açık ahırlarda; sundurma dışında kalan açık alanda 12 aydan büyük beher manda için en az 7 m², 12 aydan küçük beher manda için en az 5 m² alan sağlanmalıdır.
- Sundurmalı ahırlarda 12 aydan büyük beher manda için en az 7 m², 12 aydan küçük beher manda için en az 5 m² sundurma alanı sağlanmalıdır.
- Durak planlanmış ise; 12 aydan büyük beher manda için; durak genişliği en az 1,2 metre, toplam durak uzunluğu ise 1,9 metre arasında olmalıdır.
- 12 aydan küçük beher manda için; durak genişliği en az 0,8 metre, toplam durak uzunluğu ise en az 1,3 metre olmalıdır.
- Yemlik genişliği; 12 aydan küçük sığırlar için en az 30 cm, 12 aydan büyük mandalar için en az 60 cm olacak şekilde planlanmalıdır.
- İşletmede her 50 hayvan başına en az 15,75 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

14.2.3. Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar

1. Konu kodu TÜY-C olmalıdır.
2. Bu konuda yapılacak proje başvurularında et ve süt üretimi konusunda koyun/keçi yetiştiriciliğine yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe kapsamında değerlendirilir.
3. Tarımsal üretim planlaması kapsamında ailelerin zati ihtiyaçlarının karşılanmasında belirlenen 25 başa kadar (25 baş dahil) işletmelerin yapacakları başvurular, tüm yatırım niteliklerinde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
4. Ayrı bölümlerde yer alması şartıyla, koyun ve keçi yetiştiriciliği aynı tesiste projelendirilebilir.
5. Sunulacak projede sürü projeksiyonu yer almalıdır. Başvuru sahibinin kendisine ait olan veya nihai rapor aşamasında edineceğini taahhüt edeceği hayvan varlığı proje kapasitesinin %40'ından az olamaz. Var olan hayvan sayısı ve taahhütname başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenir.
6. Faydalanıcının başvuru aşamasında taahhüt ettiği hayvan varlığı izleme süresi boyunca %40'ın altına düşemez ve izleme süresi sonunda başvuru aşamasında taahhüt edilen proje kapasitesinin en az %85'ine ulaşılması gerekmektedir. İzleme süresi boyunca ve il proje yürütme birimi tarafından yapılacak son kontrolde taahhüt edilen/mevzuatta belirtilen proje kapasitesine ulaşılmadığının tespiti halinde hibe sözleşmesi hükümlerince fesih işlemleri başlatılır.
7. Canlı hayvan alımı hibe kapsamında değildir.

8. Alınacak makine ve ekipmanlar, işletmenin kapasitesi ile uyumlu olması koşuluyla hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

9. Zorunlu alanlar ve zorunlu ekipmanlar olarak belirtilen alan ve ekipmanların aile işletmesi faaliyetleri kapsamında alınması zorunlu olmayıp hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir. Ancak tesis tamamlandığında ilgili mevzuatı gereği alınması gerekli belgelerden faydalanıcı sorumlu olup bu hususta proje kapasitesi ve hayvan sayısına göre zorunlu olarak bulunması gereken alanlar projede planlanmalıdır. Bu alanların hibe desteği kapsamında projelendirilmek istenmesi halinde ise mevzuatta belirtilen alan büyüklükleri dikkate alınmalıdır.

10. Hayvan varlığına bağlı olarak ilgili mevzuatına göre zorunlu olması halinde işletmede elde edilen gübrenin depolanması için sızdırmaz bir depoya yer verilmelidir. Depo hacmi hesaplanırken 12/10/2025 tarihli ve 33045 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Nitrata Hassas Bölgelerin Belirlenmesi, Çevre Dostu Tarımsal Uygulamalar ve Nitrat Eylem Planının Uygulanması, İzlenmesi ve Raporlanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2025/17) ile Tebliğin uygulamasına ilişkin düzenlemelerde yer alan hususlar dikkate alınacaktır.

11. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine yönelik sunulan proje kapsamında 1 (bir) adet karavan alımı hibe desteği kapsamında değerlendirilir. Karavan alımı için başvuru sahibinin en az 250 (iki yüz elli) baş hayvan mevcudu olması/taahhüt etmesi ve hayvanlarını yılın belirli bir döneminde ikamet ettiği adresten farklı bir yerde uzun süreli olarak konaklattığını belgelemesi gerekmektedir. Hibeye esas tutar karavan için 400.000 Türk Lirasını aşamaz ve alınacak karavanın ok uzunluğu dahil toplam uzunluğu 5 (beş) metreyi geçemez.

12. Tarımsal amaçlı örgütler tarafından mobil olmayan hayvan gölgeliği (gölgelik file veya çelik konstrüksiyon) alımı hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

13. Faydalanıcılar hayvan yetiştiriciliğine yönelik tarımsal yatırım konularında sundukları proje kapsamında kapasiteleri oranında izoleli hayvan barınağı amaçlı bir adet çadır alımı için başvuru yapabileceklerdir:

a) Çadırlar tüm zeminlere (toprak, beton, kilitli taş, hatıl beton) kurulabilir olmalıdır.

b) Çadır; yan yüksekliği en az 2 metre ve orta yüksekliği en fazla 6 (altı) metre, metal aksamın tamamı demonte iskelet geçmeli (kilit) sistemli olarak imal edilmiş, bağlantılı, makaslı ve iki makas arası mesafesi en az 2 metre olan, makasları zemine çelik dübelleri ile sabitlenebilen özellikte olmalıdır. Çadırın alın kısımları (ön ve arka kapılarda bulunan) gövde malzemesi ile aynı özellikte olmalıdır.

c) Dış brandası birinci kalitede en az 1100 denye ve m² ağırlığı en az 650 gram olmalıdır. Branda aksamı alev-yürümez, anti bakteriyel, UV katkılı ve su, nem, rutubet vb. olumsuz şartlardan uzun süre etkilenmeyen, astarı hava ve nem geçiren özellikte olmalıdır.

ç) Bir yüzü folyolu mineral şilte yalıtım (5 cm), sudan ve nemden etkilenmeyen demontede kopma ve dağılma yapmayan termal yalıtım, bizofol hava kabarcıklı (aba) yalıtım veya yay teknolojisi ile üretilmiş 500 gr/m² keçe yalıtım malzemelerinden birisi iklim ve coğrafya şartlarına göre tercih edilmelidir.

d) Her 10 metrede 1 adet mahya baca sistemi veya metal baca havalandırması olmalıdır.

e) Traktör giriş-çıkışları için kapı bulunmalıdır.

f) Çadır ölçeklerine uygun sayıda, çadırın ön ve arka kısmında veya yan kısımlarında sineklikli branda kapaklı pencereler olmalıdır.

g) Çadır alımlarında hibeye esas yatırım bedeli 1 m² çadırın referans fiyatı (makaslı montaj dahil) 1.700 (bin yedi yüz) Türk Lirası olarak hesaplanacaktır.

Küçükbaş ağıl yapımı projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu alanlar

1. Koyun ve keçi ağılı projelerinde; beher hayvan başına alan, doğum bölmesi, revir bölmesi, koyun/keçi için ayrılan alanın en az %60’ı kadar kuzu/oğlak bölmesi ve işletme veya

ağıl girişlerinde dezenfeksiyon alanı planlanmalıdır. Entansif küçükbaş hayvancılık tesislerinde gerek görülürse, yaşam alanı kadar da gezinti alanı projelendirilebilir.

2. Kapasitesi 500 baştan büyük olan başvurularda yıkama ünitesi planlanması zorunlu olup daha az kapasitedeki işletmeler için isteğe bağlı bütçelendirilebilir.

3. Küçükbaş besi hayvancılığı projelerinde; kuzu/oğlak bölmesi ve doğum bölmesinin yer alması zorunlu değildir, isteğe bağlı olarak projelendirilebilir.

Küçükbaş ağıl yapımı projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu olmayan alanlar

Yem deposu, soğutma sistem odası isteğe bağlı olup zorunlu olmayan alanlardır. Kaba yem depoları sundurma olarak da projelendirilebilir.

Küçükbaş ağıl yapımı projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu olmayan ekipmanlar

Gübre sıyırıcı (halatlı/zincirli)/ızgara altı doğal akışlı ve setli gübre yönetim sistemi, gübre karıştırıcı, gübre pompası, otomatik suluk, seyyar/sabit süt sağım ünitesi ve süt soğutma ve depolama tankı (sütü en az 2 (iki) gün depolayacak kapasitede), yemlik, kantar, yem kırma-ezme makinesi (sabit/hareketli/elektrikli/şaftlı), yem karma makinesi (sabit/hareketli/elektrikli/şaftlı), yemleme bandı (konveyör)/elektrikli raylı yem karma-dağıtma makinesi, balya makinesi, silaj makinesi, koyun kırma makinesi ile kapasitesi 500 baştan küçük olan proje başvurularında; otomatik suluk, süt soğutma tankı ve seyyar/sabit süt sağım ünitesi zorunlu olmayan ekipmanlardır. Bu ekipmanların dışında projede yer alan makine ve ekipman alımları aynı katkı ile karşılanacaktır. .

Küçükbaş ağıl yapımı projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek alan büyüklükleri

Burada belirtilen sayısal ölçülerin en fazla %30 kadar fazlası kullanabilir. Aşağıda belirtilen sayısal ölçülerden aralık verilmiş değerler için %30 uygulanmaz. Projeler bu sınırlama içinde yapılmalıdır. Hayvanlar için ayrılan gezinti alanlarının üstü kapatılmamalıdır.

Koyun Ağılı Projesinde Aranacak Kriterler

- Erişkin koyun ve koç başına en az 2 m² alan ayrılmalıdır. Gezinme (iç yaşam alanı) ve yemleme alanları dahil en az 3 m² ayrılmış olmalıdır.
- Erkek ve dişi toklu (6-12 ay) bölmesi için beher toklu için en az 1,4 m² alan ayrılmalıdır.
- 0-6 aylık kuzular için beher kuzu başına en az 0,7 m² alan ayrılmalıdır.
- Ağıl dışında gezinti alanı zorunlu olmamakla birlikte, eğer ağıl dışında gezinti alanı ayrılmış ise;
  - Erişkin koyun ve koç başına en az 2 m² alan ayrılmalıdır.
  - Erkek ve dişi toklu (6-12 ay) bölmesi için beher toklu için en az 1,4 m² alan ayrılmalıdır.
  - 0-6 aylık kuzular için beher kuzu başına en az 0,7 m² alan ayrılmalıdır.
- İşletmede her 10 anaç koyun başına en az 2,5 m² alan düşecek şekilde doğum bölmesi planlanmalıdır.
- İşletmedeki her 50 hayvan başına en az 2 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

Keçi Ağılı Projesinde Aranacak Kriterler

- Erişkin keçi ve teke başına en az 2 m² alan ayrılmalıdır. Gezinme (iç yaşam alanı) ve yemleme alanları dahil en az 3 m² ayrılmış olmalıdır.
- Erkek ve dişi (6-12 ay) bölmesi için beher keçi için en az 1,4 m² alan ayrılmalıdır.
- 0-6 aylık oğlaklar için beher oğlak başına en az 0,7 m² alan ayrılmalıdır.

- Ağıl dışında gezinti alanı zorunlu olmamakla birlikte, eğer ağıl dışında gezinti alanı ayrılmış ise;
  - Erişkin keçi ve teke başına en az 2 m² alan ayrılmalıdır.
  - Erkek ve dişi (6-12 ay) bölgesi için beher keçi için en az 1,4 m² alan ayrılmalıdır.
  - 0-6 aylık oğlaklar için beher oğlak başına en az 0,7 m² alan ayrılmalıdır.
- İşletmede her 10 anaç keçi başına en az 2,5 m² alan düşecek şekilde doğum bölgesi planlanmalıdır.
- İşletmedeki her 50 hayvan başına en az 2 m² alan düşecek şekilde revir planlanmalıdır.

14.2.4. Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar

1. Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu TÜY-Ç olmalıdır.
2. Tarımsal üretim planlaması kapsamında kanatlı eti üretimi amaçlı yetiştiricilikte planlı üretim bölgesi olarak belirlenen Adana, Adıyaman, Amasya, Bingöl, Çorum, Elazığ, Gaziantep, Giresun, Hatay, Kilis, Kahramanmaraş, Malatya, Ordu, Osmaniye, Samsun, Sinop ve Tokat illerinde tarımsal üretim planlamasında belirtilen konularda sunulan projeler artı puan verilerek öncelikli olarak değerlendirilir.
3. Bu konuda yapılacak proje başvurularında, üretim planlaması kapsamında kanatlı eti üretimi amaçlı yetiştiricilikte planlı üretim bölgesi olarak belirlenen illerde kanatlı eti üretimine yönelik başvurular dışında sadece kapasite artırımı ile modernizasyon/otomasyon niteliğindeki başvurular hibe kapsamında değerlendirilir.
4. Tarımsal üretim planlaması kapsamında ailelerin zati ihtiyaçlarının karşılanmasında belirlenen 250 adede kadar (250 adet dahil) işletmelerin yapacakları başvurular, tüm yatırım niteliklerinde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
5. Uygulama rehberinde verilen kapasite tablosunda belirtilen kapasiteler dışında projelendirilmiş başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

14.2.5. Kültür Mantarı Üretimine Yönelik Yatırımlar

1. Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu TÜY-D olmalıdır.
2. Kültür mantarı konusunda tüm yatırım niteliklerindeki kapalı ortamda bitkisel üretim tesislerine yönelik başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
3. Kültür mantarı üretimine yönelik yatırımlar mantar üretim tesisi ve bu tesisin kapasitesine uygun kompost hazırlama ünitesi ile birlikte projelendirilebileceği gibi sadece mantar üretim tesisi olarak da projelendirilebilir.
4. Yeni tesis olarak tek başına kompost hazırlama ünitesine hibe desteği verilmez. Ancak mevcut bir mantar üretim tesisi için yapılacak kompost hazırlama ünitesi için kapasite artırımı ile modernizasyon/otomasyon niteliğinde başvuruda bulunulabilir.
5. Kültür mantarı üretimine yönelik yatırımlarda;
  - a) İnşaat giderleri,
  - b) Ranza sistemi,
  - c) Isıtma ve soğutma için yüksek watt gücüne sahip klimalar,
  - ç) Havalandırma fanları (vantilatör, aspiratör vb.),
  - d) Soğutma ve nemlendirmeyi sağlayan makineler,
  - e) Sisleme makinesi,
  - f) Zaman ayarlı otomasyon ünitesi,
  - g) Sulama sistemi, su basımı için su motor ve pompa düzeneği,
  - ğ) Higrometre, termometre ve kompost ölçümünü sağlayan çubuk termometre cihazları,
  - h) Sabit raflar,
  - ı) Paketleme ünitesi,
  - i) Tartım için dijital kantar
 hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir.

14.2.6. Büyükbaş Ve Küçükbaş Hayvan Kesimhanelerine Yönelik Yatırımlar

1. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesimhanelerine yönelik yatırımlar konusunda kesimhane bulunmayan iller hariç yeni tesis ve tamamlama niteliğinde yapılan başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

2. Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu TÜY-E olmalıdır.

3. Faal kesimhanelerin parçalama ve paketleme ünitesi için proje başvurusunda bulunulabilir. Bu durumda konu kodu TÜİ-B (Hayvansal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması) olmalıdır. Sunulan projeler, sakatat temizleme ve/veya işleme, et parçalama, ambalajlama ve/veya paketleme ile depolama ünitelerini içermelidir.

4. Sunulan projelerde; kasaplık büyükbaş ve küçükbaş hayvanların kesimini takiben etlerin ve sakatatların içerisinde muhafaza edileceği, üretim kapasitesiyle orantılı soğuk hava deposu ve/veya şoklama ünitesinin bulunması zorunludur. Soğuk hava deposu ve/veya şoklama ünitesi, tesisin yapılacağı parselde yer alması ve tesis ile bir bütünlük arz etmesi halinde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

14.2.7. Kanatlı Hayvan Kesimhanelerine Yönelik Yatırımlar

1. Kanatlı hayvan kesimhanelerine yönelik yatırımlar konusunda, tarımsal üretim planlaması kapsamında kanatlı eti üretimi amaçlı yetiştiricilikte planlı üretim bölgesi olarak belirlenen illerde tüm niteliklerde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir. Planlı üretim bölgesi olarak belirlenenler dışında kalan illerde ise yalnızca kapasite artırımı ve modernizasyon/otomasyon niteliğinde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu TÜY-F olmalıdır.

3. Kapasite artırımı ile modernizasyon/otomasyon niteliğindeki proje uygulamalarının sonunda, uygulama rehberinde belirtilen kapasitelere sahip olması gerekmektedir.

4. Sunulan projelerde; kasaplık kanatlı hayvanların kesimini takiben etlerin ve sakatatların içerisinde muhafaza edileceği, üretim kapasitesiyle orantılı soğuk hava deposu ve/veya şoklama ünitesinin bulunması zorunludur. Soğuk hava deposu ve/veya şoklama ünitesi, tesisin yapılacağı parselde yer alması ve tesis ile bir bütünlük arz etmesi halinde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

5. Faal kanatlı kesimhanelerinin parçalama ve paketleme ünitesi için proje başvurusunda bulunulabilir. Bu durumda konu kodu TÜİ-B (Hayvansal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması) olmalıdır. Sunulan projeler, sakatat temizleme ve/veya işleme, et parçalama, ambalajlama ve/veya paketleme ile depolama ünitelerini içermelidir.

14.2.8. Yağmur Hasadı İçin Jeomembran Gölet Yapımına Yönelik Yatırımlar

1. Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu TÜY-G olmalıdır.

2. Yeni tesis niteliğinde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

3. Bu kapsamda yapılacak başvurular; tarımsal kullanım amaçlı olarak yüzey akışı sularını depolayan ve su bütçesi üzerinde baskı oluşturmeyen, kazı yeri 2 m derinliğinde, topografik koşullara göre 9,5-12 m genişlik ve/veya uzunluk olacak şekilde 100 m³ su alacak havuz boyutlarına sahip yağmur hasadı sistemlerinin uygulanması ve yaygınlaştırılması projelerini kapsamaktır.

4. Başvuruda sunulması zorunlu belgeler, başvuru sahibi ile ilgili bilgi ve belgeler, plan, proje, raporlar ve maliyet konuları uygulama rehberinde verilmiştir.

14.2.8.1. Tarımsal Üretime Yönelik Yatırımlara İlişkin Özel Hususlar

a) Büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği konusunda, projenin sadece makine ve ekipman alımını içermesi durumunda mevcut/faal olan işletmenin bu uygulama esaslarında belirtilen zorunlu alan ve/veya makine ve ekipman kriterlerine haiz olması gerekmez. Ancak proje tamamlandığında ilgili mevzuatı gereği alınması gereken belgelerden faydalanıcı sorumludur.

b) Büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanların etlerinin işlenmesinde hammadde karkas ettir.

c) Büyükbaş, küçükbaş, kanatlı hayvan ve örtüaltı yetiştiriciliğine yönelik yatırım konularında yapılacak tesislerin; 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği ile 31/1/2026 tarihli ve 33154 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Ticari Etlik ve Yumurtacı Kanatlı İşletmelerinin Biyogüvenlik Kurallarına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2025/33)'e uygun olması gerekmektedir.

14.3. SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİNE YÖNELİK YATIRIMLAR

a) Su ürünleri yetiştiriciliği konusunda tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

b) Sadece kuluçkahane yapımı da hibe kapsamında değerlendirilecektir.

c) Yeni tesis niteliğindeki başvurularda jeneratör hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

ç) Denizlerde yetiştiricilik konusunda yapılacak proje başvurularında;

1. Konu kodu SÜİ-A olmalıdır.

2. Bu yatırımlar; çipura, levrek, granyöz, kalkan balığı, istiridye, midye ve alabalık türleri üretimi ve yetiştirilmesi amacıyla yapılan yatırımları kapsamaktadır.

d) İç sularda yetiştiricilik konularında yapılacak proje başvurularında;

1. Konu kodu SÜİ-B; yatırım yerinin tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinde olması durumunda ise SÜİ-C olmalıdır.

2. Bu yatırımlar; iç sularda alabalık türleri, yayın balığı, mersin balığı, sazan, tilapya, karabalık, makro ve mikro algler, karides, kara salyangozu; toprak havuzlarda ise alabalık, çipura, levrek, sariağız, minekop, fangri, mercan, sinagrit, sivriburun karagöz, eşkine, sargoz, mırmır, sarıkuyruk, trança, kalkan balığı üretimi ve yetiştirilmesi amacıyla yapılan yatırımları ve balıkçı barınaklarını kapsamaktadır.

e) Destekleme kapsamında yapılacak üretimin midye ve istiridye yetiştiriciliği hariç entansif (tamamen dıştan yemlemeye dayalı yoğun yetiştiricilik) olması gerekmektedir.

f) Su ürünleri yetiştiriciliğinde kullanılan sular için filtrasyon ekipmanları, oksijenlendirme sistemleri, tesislerden çıkan suların arıtılması için kullanılması gereken ekipmanlar ve özellikle toprak havuzlarda ve kapalı devre sistemde su ürünleri yetiştiriciliği yapılan tesislerde enerji kurulum sistemleri hibe kapsamında değerlendirilir.

g) Tam kapalı devre sisteme (Üretimde kullanılan suyun, mekanik ve biyolojik araçlar serisi kullanılarak dışkı ve yem artıklarının uzaklaştırılması, kalite ve kimyasal yapı bakımından oksijence zenginleştirilmesi, karbondioksitin uçurulması, ozon ve/veya UV ile muamele gibi bazı işlemlere tabi tutulduktan sonra yetiştiricilik sisteminde tekrar kullanımı esasına dayanan, daha az su kullanımı, birim hacimden daha yüksek verim, daha iyi büyüme ve yemden daha fazla yararlanmayı sağlayan, yer ve tür serbestisi olan ve daha az çevresel etki ile ürün alabilmeyi temin eden tam kontrollü sistem) yönelik su ürünleri üretimi de hibe kapsamında değerlendirilir.

ğ) Kapalı devre sistemlerde yapılacak su ürünleri üretiminde, tüm türler hibe kapsamında değerlendirilir.

h) Buzlama makineleri ve soğuk hava depoları hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

ı) Bu kapsamda sunulan projelerin çevre koruma ve etkin atık yönetimi konusundaki Bakanlık mevzuatı ve ulusal mevzuata uygun olması gerekmektedir.

• Ağ kafeslerde balık yetiştiriciliği için hibe desteği kapsamında değerlendirilecek kalemler

Kafes, kafes ağı, kafes bağlantı elemanları (şamandıra, kolektör, halat, çakar, flaşör, zincir kilidi, zincir, çapa, radansa), kuş ağı kulesi, ağ yıkama makineleri, su kalitesi ölçüm cihazı, balık nakil tankı, tüp dolum kompresörü, balık boylama makinesi, boyut ölçme cihazı, balık gözlem aynası, buzlama makinesi, balık pompası, platformlara ve en az 10 metre boyunda ruhsatlı teknelere hidrolik yükleme ve boşaltma aparatı, aşılama makinesi ve ekipmanları, mikroskop, otomatik yemleme makinesi, ısı ve ışık yalıtımlı yem deposu, insansız sualtı aracı hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlardır.

- **Karada su ürünleri yetiştiricilik tesisleri için hibe desteği kapsamında değerlendirilecek kalemler**

Havuz yapımı, kuluçka dolabı, buzlama makinesi, balık nakil tankı, balık boylama makinesi, balık yetiştirme tankı, balık pompası, su dağıtım sistemi (boru, vana), su kalitesi ölçüm cihazı, su filtrasyon, oksijenlendirme ve geri kazanım sistemleri ve elektrik sistemleri, güneş enerjisi panelleri, aşılama makinesi ve ekipmanları, mikroskop hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlardır. Ayrıca 380.000 Türk Lirasını aşmamak üzere baraka tarzı betonarme veya 150.000 Türk Lirasını aşmamak üzere baraka tarzı ahşap/konteyner depolama alanı da hibe desteği kapsamında değerlendirilir. İdari bina inşaat giderleri hibe desteği kapsamında değerlendirilmemektedir.

- **Kuluçkahaneler için hibe desteği kapsamında değerlendirilecek kalemler**

Havuz yapımı, kuluçka dolabı, yavru tankı, su filtrasyon, oksijenlendirme ve geri kazanım sistemleri, balık boylama makinesi, balık pompası, su dağıtım sistemi (boru, vana), balık nakil tankı ve elektrik sistemleri, güneş enerjisi panelleri, yumurta seçme makineleri, dezenfeksiyon makineleri, markalama makinesi, mikroskop hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlardır. İdari bina inşaat giderleri hibe desteği kapsamında değerlendirilmemektedir.

- **Midye ve istiridye yetiştiriciliği için hibe desteği kapsamında değerlendirilecek kalemler**

Platform için (HDPE boru sistemi, şamandıra, çapa, zincir, zincir kilit takımı, halka kolektör, şamandıralı çakar fener, çapa gergi şamandırası, halat), file, midye/istiridye ekim makinesi, midye/istiridye hasat makinesi, midye/istiridye yıkama ve boylama makinesi, midye/istiridye tutunma halatı, midye/istiridye yavru kollektör halatı, istiridye büyütme sepeti, su kalitesi ölçüm cihazı, tüp dolum kompresörü, buzlama makinesi, platformlara ve en az 10 metre boyunda ruhsatlı teknelere hidrolik yükleme ve boşaltma aparatı, mikroskop hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlardır.

- **Kapalı devre sistem için hibe desteği kapsamında değerlendirilecek kalemler**

İnşaat giderleri, mekanik filtrasyon cihazı, hassas filtrasyon cihazı, biyolojik filtre, protein ayrıştırıcı, UV ve ozon sterilizasyonu, su sıcaklığı ısıtma ve soğutma sistemi, oksijen ve sıcaklık, ph ölçüm, kontrol ve dağıtım sistemi, desatürasyon sistemi, defosforizasyon sistemi, denitrifikasyon sistemi, atık tutma sistemi, balık yetiştirme tankları, su dağıtım sistemi (boru, vana), güneş enerjisi panelleri, aşılama makinesi ve ekipmanları, mikroskop hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlardır.

14.4. HAYVANSAL VE BİTKİSEL ORJİNLI GÜBRE İŞLENMESİ, PAKETLENMESİ VE DEPOLANMASINA YÖNELİK YATIRIMLAR

a) Solucan gübresi başvuruları ve kimyasal katkı içeren gübre üretimine yönelik başvurular hibe desteği kapsamı dışındadır.

b) Hayvansal ve bitkisel orijinli gübrelerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurulara hibe desteği verilmektedir. Ancak yeni tesis veya tamamlama kapsamındaki hibe başvurularında sunulan projede işleme ve paketlenme üniteleri mutlaka birlikte yer almalıdır; sadece işleme veya sadece paketlenme tesisi projelendirildiğinde başvuru uygun kabul edilmez.

c) Hayvansal ve bitkisel orijinli gübrelerin her biri için tek başvuru yapılabileceği gibi iki konuyu birlikte içeren başvuru da yapılabilir. Bu durumda, iki konudan kapasitesi yüksek olanın konu kodu ile giriş yapılır.

14.4.1. Hayvansal Orijinli Gübre

a) Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu HOG-A olmalıdır.

b) Hayvansal orijinli gübreler, hayvanların dışkıları ile yataklıklarının artıklarından elde edilen gübrelerdir (Ahır gübresi veya çiftlik gübresi).

14.4.2. Bitkisel Orijinli Gübre

a) Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu HOG-B olmalıdır.

b) Bitkisel orijinli gübreler, tarımsal amaçlı yetiştirilen bitkilerin kendisinden ya da işlenmesi sonrası elde edilen yan ürünlerden elde edilen gübrelerdir (Sera veya budama atıkları vb.).

14.5. TARIMSAL AMAÇLI ÖRGÜTLER İÇİN ORTAK MAKİNE PARKI YATIRIMLARI

1. Başvurular için konu kodu MP olmalıdır.

2. Tarımsal amaçlı örgütler için ortak ihtiyaçlarına hizmet edecek makine parkları yatırımları konusunda yeni tesis ile modernizasyon/otomasyon niteliğinde proje kabulü yapılacaktır. Birincil ve ikincil üretim yatırımlarını kapsayan makine ekipmanlar uygun harcama kapsamındadır.

3. Makine ve ekipmanın muhafazası için bina inşası ile hizmet verilmesi öngörülen yerde mevcut potansiyel için yeterli sayıda ve uygun ölçüde makine ekipman alımına yönelik proje sunulabilir.

4. Projede yer alan inşaat işleri ile makine ve ekipman alımları, başvuru yapan üretici örgütünün faaliyet alanlarıyla ilgili olmalıdır.

5. Bu kapsamda verilecek desteklerle, makine ekipmanların üretici örgütü tarafından ortaklara kiralanması suretiyle ortakların müşterek kullanımının sağlanması amaçlanmaktadır. Üretici örgütünün kendi bünyesinde sabit olarak tesis edeceği ve/veya kullanacağı makine ekipmanlar destek kapsamında olmayacaktır.

6. Bu konu başlığı altında balya makineleri, biçerdövere montajlı sap toplamalı saman makineleri, çayır biçme makineleri, çekilir tip harman makineleri, kuluçka dolabı (inkübasyon kabini su ürünleri), mısır silaj makineleri, ot silaj makineleri, pnömatik ekim makineleri, silaj paketleme makineleri, taş toplama, universal ekim makineleri (sıraya ekim makineleri), yem karma ve dağıtma makineleri, çay hasat makineleri hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

7. Kahverengi kokarca ve akdeniz meyve sineği ile mücadele kapsamında alınacak zirai mücadele alet, makine ve ekipman alımları hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

8. Çay hasat makineleri ile akdeniz meyve sineği/kahverengi kokarca ile mücadele kapsamında alınacak zirai mücadele alet, makine ve ekipman alımı içeren ortak makine parkı yatırımlarında tarımsal amaçlı örgütün her 21 (yirmi bir) üyesi için en fazla 1 (bir) adet makine ekipman alımı hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

14.6. ARI YETİŞTİRİCİLİĞİNE YÖNELİK YATIRIMLAR

1. Başvurular için konu kodu AÜİP olmalıdır.

2. Bu başlık altında yeni tesis, kapasite artırımı ile modernizasyon/otomasyon niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.

3. Arıcılık yatırımları kapsamında,

- ✓ Bal ve diğer arı ürünlerinin üretimine yönelik 30 (otuz) ile 500 (beş yüz) kovan aralığındaki işletmeler,
- ✓ Ana arı üretimine yönelik yatırımlar hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir.

4. Bu konu başlığı altında; arıcılıkla ilgili ekipman alımı, lisanslı üreticiler tarafından ana arıların üretilmesi için yetiştirme istasyonlarının kurulması ve donatılması destek kapsamındadır.

5. Hibe desteği kapsamında kovan alımı yapılan projelerde arılı kovan sayısı nihai rapor aşamasında başlangıçta taahhüt edilen sayının en az %20'si, izleme süresi sonunda ise %100'ü olmalıdır.

6. Kapasite artırımı ve modernizasyon/otomasyon niteliğindeki başvurularda faydalanıcılar; başvuru aşamasında AKS (Arıcılık Kayıt Sistemi)'ye kayıtlı olduğunu gösteren belge sunmalıdır. Başvuru sahibinin proje sunduğu il ile AKS'de kayıtlı olduğu il aynı olmalıdır.

7. İşletme kapasitesine uygun olmak şartıyla, hibe kapsamında değerlendirilen makine, ekipman ve malzemeler uygulama rehberinde belirtilmiştir.

8. Fondan arı yemi makinesi sadece tarımsal amaçlı örgütler için hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir.

9. Arı kolonisi alımları hibe desteği kapsamında değildir.

10. Nihai rapor aşamasında gezginci arıcılık yapan 200 adet ve daha fazla sayıda arılı kovana sahip üreticiler veya 100 adet ve daha fazla sayıda arılı kovana sahip ana arı üretimi yapan üreticiler için arıcı barakası veya karavanı alımı hibe desteği kapsamında değerlendirilir. Arıcı barakası; demonte sökülüp takılabilen yapıda olmalıdır. Hibeye esas tutar arıcı barakası için 190.000 Türk Lirasını; arıcı karavanı için ise 400.000 Türk Lirasını aşamaz.

11. Ödeme aşamasında faydalanıcının AKS'ye kaydedilmiş güncel kovan sayılarını gösterir belge istenir.

14.7. BİLİŞİM SİSTEMLERİNE YÖNELİK YATIRIMLAR (AKILLI TARIM UYGULAMALARI) GENEL HUSUSLAR

1. Bu başlık altında uygulama rehberinde yer alan akıllı tarım uygulamaları ile tarımsal bilişim ve çiftlik bilgi sistemi uygulamaları konularında, mevcut tesislerin modernizasyon/otomasyonu niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.

2. Zirai insansız hava araçları sadece tarımsal amaçlı örgütler için hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir.

3. Destek kapsamındaki gider kalemleri uygulama rehberinde belirtilmiştir.

4. Yıllık abonelik ve üyelik bedelleri, veri kullanım ve internet abonelik giderleri, GSM hat giderleri ve bakım, güncelleme ve teknik servis sözleşmeleri hibe desteği kapsamı dışındadır.

5. Bu başlık altında yer alan konular ile konu kodları aşağıda verilmiştir:

14.7.1. Tarımda Dijitalleşme, Veri Yönetimi, Sensör Ve Nesnelerin İnterneti (Iot)

Tabanlı Akıllı Tarım Uygulamalarına Yönelik Yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu BSY-A olmalıdır.

14.7.2. Yapay Zekâ Tabanlı Karar Destek Sistemleri Ve Üretim İzleme Teknolojilerine Yönelik Yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu BSY-B olmalıdır.

14.7.3. Tarımda Robotik Kullanımı, Otomasyon Ve Görüntü İşleme Sistemlerinin Kullanımına Yönelik Yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu BSY-C olmalıdır.

14.7.4. Diğer Tarımsal Bilişim Sistemlerinin Kullanımına Yönelik Yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu BSY-Ç olmalıdır.

2. Uygulama Rehberi Eklerinde farklı başlıklar altında belirtilen (BSY-A, BSY-B ve BSY-C konu kodları altında hibe desteği verilen) birden fazla gider kaleminin tek bir projede bütçelendirilmesi halinde başvuru konu kodu BSY-Ç olarak seçilmelidir.

14.8. İPEK BÖCEĞİ YETİŞTİRİCİLİĞİNE YÖNELİK YATIRIMLAR

1. Başvurular için konu kodu İPY olmalıdır.

2. Bu başlık altında yeni tesis ile modernizasyon/otomasyon niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.

3. Üretim amaçlı yapılacak tesis, üretilen kozaların depolanması ve kurutulması için gerekli alanı da içeren 3 ve/veya daha fazla katlı kerevet ile besleme yapılabilecek şekilde olmak üzere tekli besleme evlerinde minimum 2,80 metre, toplu besleme evlerinde minimum 3,20 metre tavan yüksekliğine ve tekli besleme evlerinde en az 100 m² toplu besleme evlerinde en az 500 m² brüt alana sahip olmalıdır.

4. İpek böceği yetiştirilecek dut bahçelerinin kurulumu ve beslenme evi yapımı da hibe desteği kapsamındadır.

5. Makine ekipman alımları, ısıtma/soğutma/havalandırma sistemleri ile sulama sistemleri de hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

6. İpek böcekçiliği projesinin tamamlanmasından sonra nihai rapor ekinde İKS (İpek Böcekçiliği Kayıt Sistemi) kayıt belgesinin sunulması gerekmektedir.

14.9. YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI KULLANIMINA YÖNELİK YATIRIMLAR

a) Bu başvurularda konu kodu YEÜ olmalıdır.

b) Tebliğ kapsamındaki tüm yatırım konularında kapasite artırımı ya da modernizasyon/otomasyon niteliğinde başvuru yapılan proje sadece yenilenebilir enerji üretimi konusunda bütçelendirilmişse konu kodu YEÜ olmalıdır. Yenilenebilir enerji ile birlikte makine ve ekipman alımı ile inşaat işlerinin de bütçelendirilmesi halinde ise konu kodu; yatırım konusunun kodu (TÜİ-A, TÜİ-B, TÜY-A, TÜY-B vb.) olmalıdır.

c) Tebliğde yer alan yatırım konularıyla uygunluk gösteren işletmeler, tesisin öz tüketimine ait elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla yenilenebilir enerji tesislerinin kurulumu için kapasite artırımı ile modernizasyon/otomasyon niteliğinde başvuru yapabilirler.

ç) Yenilenebilir enerji üretimi, bütün yatırım konularında mevcut veya Tebliğ kapsamında kurulacak tesisin kapasite/ekspertiz raporunda hesaplanan yıllık enerji ihtiyacının en az %51'ini, en fazla %110'unu karşılayacak şekilde projelendirilmesi halinde hibe desteğinden faydalandırılır.

d) Elde edilen enerjinin, mevcut veya Tebliğ kapsamında kurulacak tesisteki enerji ihtiyacının %110'unu aşması durumunda elde edilen toplam enerji ile tesiste ihtiyaç duyulan enerji oranlanarak hibe ödemesi yapılır. Bu oranların dışında kalan kısımlar aynı katkı olarak karşılanır.

e) Kurulu güç; mevcut trafo üzerinden değil işletmeye ait kapasite/ekspertiz raporundaki mevcut makinelerin çalışma süreleri ve güçleri üzerinden hesaplanır.

f) Tesise ait son enerji faturaları ile makine ekipmanların aktif çalışma süreleri il müdürlüğü tarafından kapasite/ekspertiz raporunun teyidinde kullanılabilir.

g) Elde edilen enerjinin ulusal şebekeye bağlanması şarttır.

ğ) Başvuru sahipleri lisanssız elektrik üretimi yatırımlarında bağlantı anlaşmasına çağrı mektubu almalıdır. Bağlantı anlaşmasına çağrı mektubu hibe sözleşmesi aşamasında; bağlantı ve sistem kullanım anlaşması nihai raporda sunulmalıdır. (Bağlantı anlaşmasına çağrı mektubu; ilgili dağıtım şirketinin teknik değerlendirme sonucu projeye olumlu görüş vermesidir. Bu mektupta bağlantı noktası, hat mesafesi ve hattın türü gibi maliyet ve bütçe belirleyecek bilgiler yer almaktadır.)

h) Tebliğ kapsamında bulunan konularla ilgili tarımsal faaliyetlere yönelik yapılmış ve/veya yapılacak tesislerde,

1) Toplu basınçlı sulama sistemleri için, sulama kooperatifleri ve sulama kooperatifleri üst birliklerinin sulama hizmetlerinin gerektirdiği elektrik enerjisini temin etmek amaçlı güneş ve rüzgâr enerjisinden elektrik üreten tesislerin yapımı

2) Kapalı ortamda bitkisel üretim kayıt sistemine kayıtlı mevcut yüksek tünel/seralarda kullanılmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarından jeotermal ve biyogazdan ısı ve/veya elektrik üreten tesisler güneş ve rüzgâr enerjisinden elektrik üreten tesislerin yapımı hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

ı) Jeotermal enerji kaynağı için kiralama yapılabilir. Kiralama süresi başvuru süresi içerisinde başlamak üzere en az 7 (yedi) yılı kapsmalıdır. Kiralama bedeli ise hibe desteği kapsamında değerlendirilmez. Tesisin bulunduğu parselde yer alan jeotermal nakil hattı hibe desteği kapsamında olup parsel dışındaki nakil hattı hibe desteği kapsamı dışındadır.

i) Yenilenebilir enerji ile ilgili Tebliğ ve uygulama rehberinde belirtilen kriterlere uyulması şartı ile hibe ödemeleri bağlantı anlaşmasında belirtilen kurulu güç üzerinden yapılır.

1) Başvuruya esas projenin bir ünitesi yenilenebilir enerji üretimi ünitesi ise uygulamanın herhangi bir aşamasında, mücbir sebepler kapsamında projede öngörülen kurulu gücün %51'in altına düşmesi ve bu durumun da resmî belgelerle ispat edilmesi halinde yenilenebilir enerji üretimi ünitesine ait giderler hibeye esas proje tutarından düşürülerek yatırımın geri kalan kısmı hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2) Bağlantı anlaşmasında belirtilen gücün, bağlantı izni ve ruhsatı veren kurumdan kaynaklanan sebeplerle, projede öngörülen kurulu gücün %51'inin altına düşmesi ve bu durumun da ilgili kurumdan alınacak resmî belgelerle ispat edilmesi halinde, gerekçeleriyle birlikte tespit tarihinden itibaren 1 (bir) ay içerisinde faydalanıcının talep etmesi, il müdürlüğünün mevzuata uyarlılığını inceleyerek il proje yürütme biriminin uygun rapor düzenlemesi ve il müdürünün raporu onaylaması halinde gerekli belgeler Genel Müdürlüğe gönderilir. Genel Müdürlüğün de talebin mevzuata uyarlılığını tespit ederek talebi uygun görmesi halinde sözleşme feshedilir ve faydalanıcının teminatı iade edilir.

j) Yayılacı ve göçer faaliyetleri kapsamında arı, büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ile bitkisel üretim yapan aile işletmelerinin kendi enerji taleplerini karşılamak amacıyla 5 kW ya kadar off-grid sistem (PV'ler aracılığıyla üretilen fazla enerjiyi akülerde depolayan, şebekeye bağlı olmayan solar fotovoltaik sistemler) hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

1) Şebekeden bağımsız (off-grid) sistemlerde bağlantı anlaşması istenmez. İl proje yürütme birimi, işletmelerin şebekeden bağımsız (off-grid) yenilenebilir enerji üretim sistemi için proje kontrol ve kabul yetkisine sahiptir.

2) Şebekeden bağımsız (off-grid) sistemlerde yatırım yapılacak yerin ilgili kuruluş tarafından statik onayı verilmiş çatı üstü ya da arazi olmasında bir engel yoktur.